

samfunn for alle

Norsk Forbund for Utviklingshemmede → nr 2 | 2009

The logo for Norsk Forbund for Utviklingshemmede (nfu) is displayed in white lowercase letters on an orange square background.

Fylkeskommunenes inntaks-fadese s. 6

Våkn opp, Harstad kommune! s. 12

NFU politianmelder Gloppen kommune! s. 16

Ny bokklubb for utviklingshemmede s. 18

Livlig og travelt på Youngstorget

Her på Youngstorget har det vært livlig i det siste. Som sikkert flere har fått med seg, så har den fraflyttede operaen blitt omdannet til Folketeateret. Det har vært premierer og premiefester både ute og inne på Mamma Mia. Til store ovasjoner.

I stedet for julebord blir det Mamma Mia for administrasjonen og landsstyret i april – i tilknytning til landsstyremøte. Vi gleder oss!

Jeg tror det er godt med en slik vitamininnsprøytning. Det gjør noe med arbeidsmiljø og motivasjon. Jeg håper flere av dere har anledning til å se denne forestillingen. Hvis dere gjør det – så husk at NFU har kontor på Youngstorget. Det er koselig om våre medlemmer tar en tur opp og hilser på oss. Si gjerne i fra i forkant.

På denne tiden av året arbeider vi med å summere opp 2008. Årsmeldingen skal skrives. NFUs juridiske tjeneste får mange henvendelser. I løpet av 2008 har vi hatt ca. 450 henvendelser fordelt på flere typer saker.

Dette er mye – med tanke på den begrensede kapasiteten vi hadde i fjor – det vil si 0,8 årsverk frem til september og 1.3 årsverk resten av året. I tillegg til å yte juridisk rådgivning, skriver juristene høringer og deltar i annet interessepolitisk arbeid i tillegg til at de er ute og skolerer medlemmer.

Våre medlemmer har utvilsomt et stort behov for juridisk hjelp. Det er et stort gap mellom det å ha rett og å få rett. Rettssikkerheten trues med manglende kompetanse og evne og vilje til å tette dette gapet i kommunene.

Årsmeldingen med regnskap blir lagt ut på hjemmesiden vår når det er ferdig behandlet av landsstyret. Men det skjer ikke før i juni.

VIBEKE SEIM-HAUGEN
GENERALSEKRETÆR

Lærerutdanning

Stortingsmelding nr. 11 (2008-2009) om "Lærer'n – rollen og utdanningen" har nå kommet. Regjeringen legger opp til en sterkere spesialisering av lærerutdanningen.

Professor i pedagogikk ved Høgskolen i Volda, Peder Haug, har mange positive kommentarer til stortingsmeldingen. I en uttalelse til Statens råd for likestilling av funksjonshemmede gir han imidlertid uttrykk for at elevmangfoldet burde vært understreket sterkere. NFU har i samarbeid med Norges Handikapforbund gitt sitt innspill til uttalelsen via SAFO og vil i tillegg ha et møte med utdanningskomiteen på Stortinget. Du kan lese hele Peder Haugs uttalelse på www.nfunorge.org

NAFO-seminar

Norsk atferdsanalytisk forening inviterer til årets Nafo-seminar som går av stabelen i tidsrommet 22.-26. april.

I likhet med tidligere år vil seminaret være delt i et hoved- og et tilleggsseminar. Tema for tilleggsseminaret i år er "Evidensbasert behandling og konsekvenser for valg av behandlingstiltak" med professor Lars Göran Öst fra Universitetet i Stockholm som hovedforeleser.

Årets program for øvrig er det mest omfattende i seminarets historie. Det er lagt ut på <http://www.seminar.atferd.no>

Fylkeskommunenes inntaks-fadese	s. 6
Våken opp, Harstad kommune!	s. 12
NFU politianmelder Gloppen kommune!	s. 16
Ny bokklubb for utviklingshemmede	s. 18

samfunn for alle

Medlemsblad for Norsk Forbund for Utviklingshemmede

Seks utgivelser pr år.
Årsabonnent: 400 kroner
ISSN: 0803-5105

Ansvarlig redaktør:
Helene Holand
helene@nfunorge.org

Journalist:
Bitten Munthe-Kaas
bittenmk@yahoo.com
Telefon: 928 36 809

Tilrettelegger lettest stoff:
Kari Bue
kari@nfunorge.org

Adresse:
Samfunn for Alle, NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 Oslo
Sentralbord: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
E-post: post@nfunorge.org
www.nfunorge.org

Annonseakvisitør: AMN A/S
Postboks 24, 3340 Åmot
Telefon: 32 78 17 50

Forsidefoto: Fra den første bokklubb-boka for utviklingshemmede "Påls reise" (Foto: Bjørn Brødreskift).

Layout: Hvarings as, Anne Berit
Trykk: Bryne Stavanger Offset as

Utgivelse 3 – 2009
Kommer uke 26
Frist for saker er 4. mai
Annonsefrist 19. mai

6 Fylkeskommunene med inntaks-fadese

- Landets fylkeskommuner har feiltolket inntaksreglene og gitt en rekke elever et lovstridig tilbud i såkalte "alternative opplegg" på videregående skole, mener NFU's juridiske rådgiver Ivar Stokkereit.

8 Sandnes på ville veier III

Mange følger spent med på hva som videre skjer med skandaleprosjektet Vatnekrossen i Sandnes kommune for beboere med utviklingshemning og psykiske lidelser.

14 Medaljehøst i Special Olympics

De 17 norske utøverne i det 9. Special Olympics Winter Games 2009 for personer med utviklingshemning tok like godt med seg 18 gull-, 12 sølv- og 4 bronsemedaljer fra lekene i Idaho, USA nylig! Bildet er fra åpningsseremonien.

16 NFU har politianmeldt Gloppen kommune

NFU har politianmeldt Gloppen kommune for å ha tvangsflyttet en 65 år gammel kvinne med utviklingshemning fra leiligheten hun har bodd de siste 18 årene.

18 Ny bokklubb for utviklingshemmede!

20 Lettere liv!

Flere personer med utviklingshemning i Namsos, Verdal og Inderøy i Nord-Trøndelag har fått en lettere hverdag etter at både de selv og deres støttepersoner har fått økt kunnskap om betydningen av et aktivt liv og sunt kosthold.

22 Forsker på VTA-bedrifter

34 Årets årskonferanse

De fleste konferanser går fort i glemmeboka. Det skjer ikke med NFU Vest-Agder fylkeslags årskonferanse om "Høyere utdanning og et inkluderende arbeidsliv – også for utviklingshemmede" i Kristiansand nylig. En av foreleserene var filosof Henrik Syse.

**Turene for 2009
er i salg nå!**

SOLGÅRDEN

Stedet for utviklingshemmede med ønske om tilrettelagte tjenester!

**Solgården finner du i Villajoyosa på Costa Blanca i Spania
- mellom Alicante og Benidorm. Tilbaketrukket på en høyde mellom fjell og hav, blant palmer og
appelsinlunder og med en fantastisk utsikt - der finner du oss.**

Trygghet, Trivsel og Glede er Solgårdens motto.

Disse begrepene ligger til grunn for 37 års drift med fornøyde gjester. Solgården har, som en av få reisearrangører, en meget godt innarbeidet rutine på å ta i mot gjester med ønske om tilrettelagte tjenester.

Ferie på Solgården består av sol, bading, utflukter, dans, aktiviteter og underholdning.

Du møter nye venner – mange møter også igjen venner fra ferien i fjor. Svøm, dans og kos deg – slipp gleden og latteren løs! Allerede på Gardermoen møter dere Solgårdens personale og helseteam. Solgården charterer et eget fly, og alle om bord på flyet skal til Solgården.

Velkommen til oss!

Kontakt oss gjerne for ytterligere informasjon om turene i 2009

SOLGÅRDEN

Solgården ferie- og helsesenter
Fridtjof Nansens plass 9, 0160 Oslo
Telefon: 24 14 66 60
E-post: kontor@solgarden.no

Stortingsvalget 2009

Til høsten er det valg. Noen mener vi får de politikerne vi fortjener. 14. september er valget vårt.

NFU har i år gjennomgått alle partienes utkast til valgprogram. Ingen av dem følger vårt prinsippprogram til punkt og prikke, dessverre. Vi har sendt ut en oppsummering til alle fylkeslagene der vi har påpekt saker i partiprogrammene som det er viktig for NFU at det enkelte parti tenker gjennom og setter under debatt. Så er det opp til våre medlemmer som også er partipolitisk aktive å skape debatt i sitt parti.

Dette har til nå ført til at det lokalt i Arbeiderpartiet har vært en debatt om den inkluderende skolen. Vi håper denne debatten fortsetter både på partiets landsmøte, i Stortinget og i regjeringen. Det er på tide at fellesskolen settes på den politiske dagsordenen igjen. Fram til valget i september vil NFU jobbe for å få opp debat-

ten i alle partier rundt levekårene og rettssikkerheten til mennesker med utviklingshemning i Norge.

I det jeg skriver på denne lederen blir NFU omtalt i Aftenposten i forbindelse med den første politianmeldelsen av en kommune for ulovlig utkastelse og tvangsflytting som forbundet har tatt initiativ til. Denne kommunen har også en politisk ledelse. Kan denne ledelsen og det partiet ordføreren er medlem av, stå inne for en slik behandling av sine innbyggere? Slike saker bør også skape politisk debatt. Jeg håper mange av våre medlemmer løfter både dette og andre eksempler inn i diskusjoner med politikere fram mot valget til høsten.

NFUs gruppe "Aktiv i egen organisasjon" har også begynt å slipe knivene før høstens valgdebatter. Medlemmene besøkte Stortinget nylig. Deretter gikk de gjennom vårt studiemateriell

"Stortingsvalg". Alle fylkes- og lokallag oppfordres til å gjennomføre dette kurset for sine medlemmer. Organisasjonen har mange ressurspersoner med utviklingshemning som har mye å bidra med når lokallagene holder slike kurs. Stortingsvalget vil selvsagt også være et av temaene på årets organisasjonsleir på Hove.

I et demokratisk land er det viktig at alle bruker sin stemmerett. Kommunal- og regionaldepartementet har gitt NFU og andre organisasjoner støtte til å informere, veilede og arrangere kurs slik at de som ofte ikke bruker stemmeretten, gjør det valgdagen 14. september.

Godt valg!

HELENE HOLAND,
FORBUNDSLEDER

Advokat Petter Kramås ADVOKATFIRMAET HESTENES OG DRAMER & CO

Vi har bred erfaring i saker som gjelder utviklingshemmede: Sosial- og helsetjenester, trygd, spesialundervisning, erstatning, arbeidsrett, arv og testament mv.

Besøk oss på våre nettsider - www.hestenesdramer.no

Her finner du også nyttig informasjon, artikler og lenker.

Ta gjerne kontakt for en uforpliktende samtale – eller send oss et brev eller en mail!
Ingen kostnader før vi har avtalt oppdrag. Vi kan søke om fri rettshjelp for deg.

HOVEDKONTOR: Møllergaten 4, 0179 Oslo, telefon 24 14 53 50
FILIAL I SON / AKERSHUS: Storgaten 54, 1555 Son, telefon 64 95 04 13
petter.kramaas@hestenesdramer.no

Fylkeskommunene med inntaks-fadese!

- Fylkeskommunene har feilpraktisert regelverket for inntak innen "særskilte utdanningsprogram" i flere år. Utdanningsdirektoratet har telefonisk bekreftet overfor NFU at de må ta konsekvensen av det. Det kan innebære at de som har fått undervisning i såkalte "alternative opplegg", kan ha krav på ny videregående opplæring – ettersom tilbudet de har fått ikke er i samsvar med opplæringsloven.

Juridisk rådgiver i NFU, Ivar Stokkereit, mener dette særlig vil gjelde dem som ikke har tilegnet seg en særskilt yrkesfaglig kompetanse. - Spørsmålet er også om ikke fylkeskommunene blir erstatningsansvarlige for dem som ikke har fått noen form for faglig utbytte i kjølvannet av den lovstridige praksisen.

Stokkereit viser til at utdanningsdirektoratet nylig har sendt ut rundskriv 4-2009 "Rett til inntak til videregående opplæring og utvidet rett til videregående opplæring m.v." om denne saken. - Bakgrunnen er mange henvendelser fra fylkesmennene. Her har direktoratet foretatt en presisering av eksisterende regelverk når det gjelder inntak til videregående opplæring. Hovedformålet med dette rundskrivet er nettopp å rette opp feiltolkningen fra fylkeskommunenes side.

- *Hva er problemet?*

- Problemet er at fylkeskommunene i årevis har tolket begrepet "særskilte utdanningsprogram" feil. De tror at de fritt kan opprette særskilte tilbud for disse elevene. Tilbudene blir så omtalt som "alternativ opplæring". De strider imidlertid mot lov og forskrift.

Ivar Stokkereit minner om at alle elever har krav på opptak i et av de ordinære utdanningsprogrammene. - Det gjelder uavhengig av den enkeltes behov for spesialundervisning og tilrette-

Juridisk rådgiver i NFU, Ivar Stokkereit.

lagt tilbud. Dette er også understreket av Utdanningsdirektoratet.

Dermed er det naturlig nok også få elever med utviklingshemning som bruker lærekandidatordningen. De sluses inn i alternative opplegg på trinn 1 i stedet. Slik mister dem muligheten til å bli prioritert inn på de eksisterende yrkesfaglige linjene, som har vært lovgivers intensjon.

- *Hvordan vil NFU følge opp denne saken?*

- Vi har i første omgang sendt ut et notat om saken til alle fylkeslederne. NFU har i tillegg meldt den inn for SAFO – som tar den videre i et møte med Utdanningsdirektoratet i løpet av mai, svarer Ivar Stokkereit.

Han kan gi nærmere informasjon om regelverket og forståelse av rundskrivet på telefon 22 39 60 50 eller via e-post-adressen ivar@nfunorge.org

Feiltolkningen får store konsekvenser

NFU sentralt har tall fra Møre og Romsdal fylkeskommune som sier noe om hvilke konsekvenser fylkeskommunenes feiltolkning kan få. Denne fylkeskommunen har fått 46 søkere med ”opplæring i grupper” som sitt primærvalg for skoleåret 2009/2010. Selv om det foreløpig ikke foreligger konkrete tall og det følgende dermed blir spekulasjon, kan det bety at det på landsbasis vil være ca. 1000 elever som har søkt seg inn på et utdanningstilbud for neste skoleår som norske fylkeskommuner ikke har hjemmel for å tilby!

Utdanningsdirektoratet har ennå ikke kommet med noen planer og dermed heller ingen konkrete tiltak om hva som vil bli gjort overfor disse elevene. Søknadsfristen til videregående opplæring for 2009/2010 er utløpt. Ingen vet foreløpig om noen av fylkeskommunene er i stand til å tilby et undervisningstilbud for disse elevene som er i tråd med opplæringsloven.

Inntaksretten

NFU sentralt har sendt ut notat til fylkeslederne der rettighetene når det gjelder inntak er nærmere presisert. Her går det fram at søkere med rett til videregående opplæring etter lovens § 3-1 første ledd har rett til å komme inn på ett av tre prioriterte utdanningsprogram på videregående trinn 1. Etter opplæringslovens § 3-1 sjettede ledd gis søkere som har rett til spesialundervisning, og som på grunnlag av sakkyndig vurdering har særlig behov for særskilt utdanningsprogram på samme trinn, rett til inntak på dette utdanningsprogrammet. ”Særskilt utdanningsprogram” betyr i denne sammenheng de eksisterende utdanningsprogrammene som etter læreplanverket foreligger for videregående trinn 1 for Kunnskapsverket

Dette innebærer i sin tur at elever som oppfyller vilkårene, skal prioriteres inn på det videregående utdanningsprogrammet som de etter den sakkyndige vurderingen står best rustet til å mestre. Denne prioriteringen skal dermed skje innenfor de ordinære utdanningsprogrammene i tråd med opplæringslovens paragraf 1-2. Her står det: ”Den videregående opplæringa skal ta sikte på å utvikle dugleik, forståing og ansvar i forhold til fag, yrke og samfunn, og hjelpe elevane, lærlingane og lærekanidatane i deira personlege utviklinga”.

Valg-kampanje

Likestillings- og diskrimineringsombud Beate Gangås utfordrer ungdomspartiene i forbindelse med det kommende stortingsvalget. Hun har lansert en kampanje som krever konkrete svar fra de politiske partiene om tiltak for likestilling og mot diskriminering.

På et møte med syv av ungdomspartiene nylig understreket Gangås at ombudet vil følge nøye med på debattene i partiene fremover. - Vi ønsker å gi velgerne oversikt over hvor partiene står og hvor konkrete og kreative de tør å være i de ulike likestillings- og mangfoldsakene. Hvert enkelt partiprograms styrke og mangler vil også bli nøye vurdert før vi sender dem til de respektive partienes landsmøter. Kampanjen som har fått det egne nettstedet www.bevisstvalg.no er en viktig del av ombudsrollen, sa Beate Gangås.

Likestillings- og diskrimineringsombud Beate Gangås

Lederne av ungdomspartiene ble utfordret til å utpeke de viktigste av følgende saker: Tilgjengelighet, likelønn, likere deling av foreldrepermisjonen, likeverdig rett til offentlige tjenester, et arbeidsliv med plass til alle og tiltak mot vold og tvang. Det viste seg at nestleder i FrPs ungdom, Hanne Maren Blåfjelldal og leder i KrFs ungdom Kjell Inggolf Ropstad prioriterte tiltak mot vold og tvang. Nestleder i Senterungdommen, Johannes Rindal og nestleder i Unge Venstre, Christoffer Torris Olsen, satset på økt tilgjengelighet i bygg og transport. Leder i Sosialistisk ungdom, Mali Steiro Tronsmoen gikk for likelønn mens Unge Høyres Leder, Henrik Asheim, ville ha inkluderende arbeidsliv øverst på lista. Så vet vi det!

Om Sandnes i SFA

Vi minner om tidligere reportasjer i Samfunn for alle nr. 5/08 og 1/09 om det felles boligprosjektet for psykisk syke og personer med utviklingshemning i Vatnekrossen i Sandnes kommune i Rogaland. Denne saken har vakt berettiget oppsikt og følges nå med bekymring – ikke minst blant foreldre og pårørende til boligsøkende personer med utviklingshemning.

Nye Sandnes-spørsmål til Bjarne Håkon Hanssen

-Vi oppfatter helse- og omsorgsministerens svar til å være i tråd med det vi har oppfattet at prosessen/planleggingen vedrørende bygging av bolig for utviklingshemmede skal være.

Det skriver foreldreparet Leiv M. Mortensen og Wenche Møller i Sandnes i sitt svar til Bjarne Håkon Hanssen. De fikk nylig et brev fra helse- og omsorgsministeren som var skrevet til dem på vegne av hans eget departement og Barne- og likestillingsdepartementet og Kommunal- og Arbeidsdepartementet.

Bakgrunnen for foreldreparets brev til de tre statsrådene var at bystyret i

Sandnes har vedtatt utbyggingen av en institusjon for personer med utviklingshemning og psykiske lidelser på Vatnekrossen i Sandnes som skal ferdigstilles i løpet av 2009.

I sitt svarbrev til Hanssen stiller Møller & Mortensen nye spørsmål om den vedtatte boligløsningen på Vatnekrossen med 12 leiligheter for utviklingshemmede – hver på 43 kvadratmeter i 1. etasje og like mange

for sterkt psykisk syke i de to etasjene over. De vil nå vite om dette på noen som helst måte kan være i samsvar med de retningslinjene statsråden henviser til i sitt brev til dem.

- En standardløsning på 43 m² uansett bruker kan neppe kalles en tilpasset løsning, fortsetter foreldreparet. De minner blant annet om problemstillingen om at det bare bygges i Sandnes – uten at kommunen først har rådført seg med brukernes organisasjoner. - Ingen fagkompetanse er heller hentet inn utenfra. Her skal det bare settes opp en boligblokk - som en rask og kostbar løsning til den nette sum av 56 millioner kroner. Denne skal så dekke et prekært behov for omsorgsboliger som er oppstått fordi kommunen ikke har tatt behovet så nøye tidligere. Dette til tross for at foreldregrupper har presset på politikerne de to siste årene.

Mest skremmende

Det foreldreparet likevel opplever mest skremmende er at Husbanken Region Vest i Bergen har vedtatt å gi økonomisk støtte til denne institusjonsbyggingen. - Dette skjer til tross for at Husbanken har fått all mulig infor-

Leiv M. Mortensen og Wenche Møller har stilt nye spørsmål til helse- og omsorgsminister Bjarne Håkon Hanssen.

Har denne bygningen "institusjonskarakter", statsråd Bjarne Håkon Hanssen?

masjon om Vatnekrossen-prosjektet. Fravær av brukermedvirkning og kritikkverdig utforming av boligene er også blitt klart påpekt.

- Husbanken har gitt uttrykk for forståelse for våre argumenter. Det hjelper likevel lite ettersom retningslinjene poengtert i ditt brev i realiteten ikke er lovfestet og dermed heller ikke har noen verdi, skriver Leiv M. Mortensen og Wenche Møller.

I sitt brev gir Sandnes-foreldrene i tillegg uttrykk for sin bekymring over at Sandnes kommune kan ignorere de statlige føringene fra HVPU-reformen når det gjelder bygging av omsorgsboliger. De forstår heller ikke hvorfor Husbanken Region Vest ikke bryr seg om brukernes rettigheter når det gjelder tilskudd til bygging av omsorgsboliger. Foreldrepåret mener i tillegg det er uforståelig at ikke fylkesmannen i Rogaland griper inn.

Klageretten

Foreldrepåret kommenterer også statsrådets oppfordring til dem om å bruke sin klagerett. De stiller følgende spørsmål: - Hvem skal vi klage til?

Og de to fortsetter: - Som den ansvarlige for tilskudd i Husbanken Region Vest i Bergen sa i en telefon-samtale: "Uten min underskrift ville ikke Sandnes få tilskudd og da ville "Vatnekrossen" ikke bli bygd". Det

hele koker med andre ord ned til noe så enkelt som at Husbanken må stille konkrete krav til at kommunene følger Regjeringens/Statens instruksjoner, hvilket Sandnes kommune øyensynlig ikke gjør pr dags dato.

Etterlyser informasjonshefte

Mortensen/Møller mener ellers at Sandnes kommune tilsynelatende har lite peiling på hvordan omsorgsboliger for utviklingshemmede bør bygges. - Et enkelt informasjonshefte som viser akseptable og ikke akseptable løsninger hadde derfor vært til stor hjelp.

Utfordrer statsråden

Wenche Møller og Leiv M. Mortensen avslutter sitt brev med følgende spørsmål til statsråd Bjarne Håkon Hanssen:

1. Hva vil bli gjort fra departementene side når det gjelder Husbankens rolle? Hvis det som skjer fra Husbankens/kommunens side blir oppfattet som greit, er det særdeles viktig at vi får vite det. I så fall vet vi i alle fall at vi må klare oss selv.
2. Vi ber spesielt om en uttalelse om hvordan departementet definerer en bygning med "institusjonskarakter" – hvis ikke den tre etasjers Vatnekrossen blokken under er det, skriver Leiv M. Mortensen og Wenche Møller.

Statsråd-sitater

Vi har sakset følgende sitater fra helse- og omsorgsminister Bjarne Håkon Hanssens svarbrev til foreldrepåret Wenche Møller og Leiv M. Mortensen i Sandnes:

"... Ifølge ansvarsreformen skulle det satses på fleksible ordninger tilpasset den enkelte. Det ble understreket at boligene ikke skulle ha institusjonskarakter. Dette er fortsatt en føring fra staten."

"... Det skal legges stor vekt på hva bruker/pårørende mener ..."

"...Mennesker som lever med nedsatt funksjonsevne og kronisk sykdom må sikres livskvalitet på linje med den øvrige befolkningen. Det er et ansvar for kommunene å planlegge i samråd med dem det gjelder og i forhold til overordnede mål om likeverd, gode levekår og forsvarlige tjenester..."

"... Ut fra den kunnskapen vi har, blir det ikke proporsjonalt bedre levekår, billigere løsninger eller mer forsvarlig tjenester av å bygge store enheter, for eksempel mer enn 5 boliger sammen. Derimot kjenner vi til at mindre enheter både har gitt grunnlag for bedre tilpasning, trygghet, mindre bruk av tvang og mulighet for større selvstendighet. Rekruttering av personell og stabile arbeidsmiljø skapes først og fremst gjennom godt lederskap og kompetanseutvikling..."

Feil fokus på omsorgsboliger

En konferanse om utforming av sykehjem og omsorgsboliger for å sikre beboerne tjenester og et godt hverdagsliv ble arrangert i samarbeid mellom fylkesmannen i Rogaland og Husbanken, Region Vest nylig. Det som kom fram var imidlertid lite relevant for personer med utviklingshemning.

TEKST OG FOTO: JENS PETTER GITLESEN

Det kom til gjengjeld klart fram at Husbanken i stor grad velger å se bort fra de statlige føringene om små boenheter – både fysisk og organisatorisk. Det fokuseres i tillegg lite på at omsorgsboliger og sykehjem skal inngå som en naturlig del av den lokale bebyggelsen. Husbanken legger i stedet større vekt på faglige råd fra Fylkesmannen og den aktuelle kommunen i sine tildelinger.

Et eksempel på nettopp dette er det omstridte institusjonsbygget Vatnekrossen i Sandnes for 12 personer med utviklingshemning og like mange personer med psykiske lidelser som er funnet støtteverdig av Husbanken Region Vest. Det er å håpe at man der i gården vil gå i seg selv i kjølvannet av de mange innvendingene som er kommet mot dette prosjektet. Kanskje var denne konferansen et signal om at Husbanken vil begynne å betrakte menneskers hjem som en viktig ramme for livskvalitet?

Dobbeltrollen

Konferansen ble åpnet av fylkeslege Pål Iden. Han holdt et kort innlegg med generelle betraktninger om de aktuelle tilskuddsordningene til sykehjem og omsorgsboliger. Saksbehandlingsreglene som Husbanken må forholde seg til i denne sammenheng, har imidlertid gitt fylkeslegen en dobbeltrolle, fordi det er fylkesmannen som skal vurdere kommunale søknader. I tilfellet

Vatnekrossen presset fylkeslegen på for få gjennomført prosjektet.

Fylkesmannen har også tilsyn med helse- og sosialtjenestene i kommunene. Problemet er at det å føre tilsyn med prosjekter som en selv har presset gjennom, lukter inhabilitet. En problemstilling som heller ikke ble berørt på konferansen.

Veilederen.

Husbankens nye veileder ”Rom for trygghet og omsorg” ble også presentert på konferansen. Selv om den inneholder gode råd, er veilederen kun en samling eksempler og synspunkter som ingen kommune trenger å forholde seg til. Følgende tre omsorgsboligtilbud for utviklingshemmede er kortfattet og overflatisk beskrevet: Søren Jaabæks veg 3/5 i Bergen, Solveigs hus i Østre Toten og Skolegata 2 i Modum.

Fylkeslege Pål Iden berørte ikke sin egen dobbeltrolle i saker som har med tilskuddsordninger til omsorgsboliger å gjøre.

NFU advarte mot denne finansieringsordningen

- Da tilskuddet til bygging av omsorgsboliger for eldre kom på 90-tallet advarte NFU mot at denne finansieringsordningen kunne bli brukt til å bygge boliger også til mennesker med utviklingshemning. Vi fikk den gang klare lovnader på at dette ikke skulle skje.

Helene Holand minner om at NFU i årene som fulgte så at flere og flere kommuner bygde omsorgsboliger for eldre og leide leilighetene ut til unge mennesker med utviklingshemning. - Med erfaringene og kunnskapen vi har om hva institusjonsliknende bofor-

mer gjør med enkeltmennesker, deres selvbilde og deres livskvalitet, ble vi både sinte, skuffet og fortvilet da regjeringen i statsbudsjettet for 2008 åpnet for at omsorgsboligtilskuddet kunne brukes også til omsorgsboliger for personer med utviklingshemning.

NFU har i mange år hevdet at mennesker med utviklingshemning har rett til å bo og leve som andre. Når man skal bygge eller kjøpe bolig, eller kommunen skal bygge boliger til utleie til personer med utviklingshemning, bør derfor Husbankens andre låne- og støtteordninger brukes, ikke tilskuddet til bygging av omsorgsboliger. På vår årskonferanse i 2007 løftet vi derfor fram gode eksempler på hvordan man

kan skaffe seg sin egen bolig – blant annet ved hjelp av lån og tilskudd fra Husbanken. Vi jobber nå med en eksempelsamling som viser gode eksempler på hvordan personer med utviklingshemning kan skaffe seg sitt eget hjem – uavhengig av om de trenger mye eller lite hjelp til å klare dagliglivets gjøremål.

Mennesker med utviklingshemning skal deretter selvsagt ha en god alderdom. NFU blir gjerne med på å drøfte hvordan omsorgsboliger kan legges til rette for eldre mennesker med utviklingshemning, presiserer Helene Holand.

Småstoff

Sommeravlastning 2009

Er bydelene i Oslo i ferd med å endre praksis i forbindelse med sine tilbud om sommeravlastning? Mye kan tyde på at dette er tilfelle og at det i så fall skyldes "finanskrisen".

På NFU Oslo fylkeslags nettside www.nfunorge.org/oslo skriver lederen Hans Blundell om medlemmer som har mottatt brev fra bydelen sin angående sommeravlastning 2009. I brevet står det at alle søkere vil få en individuell behandling av søknaden, men at det i år vil bli stilt krav til innvilgning av antall avlastningsdøgn. Dette fordi tildelte ressurser i 2009 er knappe. Nødvendig hjelp vil bli innvilget og tildelt brukerne på en best mulig og rettferdig måte. Blundell mener at brevet kan leses på en måte som om bydelene ikke har økonomi til å yte de tjenester brukerne har behov for og varsler om reduksjon i tjenestene. - NFU Oslo fylkeslag har derfor sendt en "bekymringsmelding" til Bystyret, Helse- og sosialkomiteen, med gjenpart til Fylkesmannen og politikere i bystyret. I "bekymringsmeldingen" poengterer NFU Oslo blant annet at de som fyller vilkårene i sosialtjenesteloven, har rett til avlastning. - Avlastningen må være av et slikt omfang at den oppfyller sin funksjon. Økonomi skal ikke være en faktor som leder til redusert tilbud. NFU anmoder for øvrig Bystyret om at Sosialtjenesteloven følges i forbindelse med vedtak om sommeravlastning.

Vårt råd er derfor at de brukerne som har mottatt slik varsel fra sin bydel, utarbeider en grundig søknad om sommeravlastning 2009. Søknaden bør blant annet inneholde en detaljert beskrivelse om bakgrunnen for behovet og hvilket behov man har. Når vedtaket kommer, må dette gjennomgås med tanke på bydelens begrunnelse for hvorfor tilbudet eventuelt ikke er i samsvar med behovet. Hvis det er tilfellet, kan det være aktuelt å anke vedtaket, skriver Hans Blundell.

Stortingsvalg 2009

Til høsten er det stortingsvalg. For NFU er det viktig at stemmene til mennesker med utviklingshemning og deres familier også ligger i stemmeurnen. Kurs og studieringer vil bli arrangert rundt om i landet. NFU har gått gjennom alle utkastene til partiprogram for å stå godt rustet til å møte kandidatene ved valget. Det er også viktig å sørge for at valgmateriell og valglokaler er tilgjengelig for alle. "Center for likebehandling av funksjonshemmede" i Danmark har sett på tilgjengelighet til valg og folkeavstemning for mennesker med utviklingshemning. De har blant annet innhentet informasjon fra Norge i denne undersøkelsen.

Den danske rapporten er lagt ut på www.nfunorge.org

- Grenser for hva en fami

- Slik vi ser det legger Harstad kommune fortsatt inn alle sine ressurser på ikke å bistå Alexander Isaksen. Det bør være grenser for hva en familie skal tåle. Vi håper at Fylkesmannen i Troms kan få Harstad kommune til å fremstå som medspiller og ikke motspiller for ham og hans familie.

Hvor mange henvendelser NFUs juridiske rådgiver, Hedvig Ekberg, har sendt til kommune og fylkesmann i denne saken, er det vel snart ingen som lenger har oversikt over. Denne gangen gjelder det et brev som Alexanders mor, hjelpeverge og arbeidsleder for hans BPA-assistenter, Arda Isaksen, har fått fra Harstad kommune. Det handler om "avtale om internkontroll" som gjelder tjenestene som den unge harstadværingen endelig har fått innvilget og den rent medisinske oppfølgingen Alexander trenger.

I brevet stiller Ekberg spørsmålsteget ved hvorvidt kommunen har et internkontroll-ansvar i forhold til den rent medisinske oppfølgingen Alexander trenger. - Det er hans mor sammen med fastlegen som har dette ansvaret – som kommunen dermed ikke har noe med å gjøre, fastslår NFUs juridiske rådgiver.

Hun viser ellers til at kommunen har pålagt Alexanders mor et meget rigid og omfattende oppfølgingsansvar. - Det går langt ut over noe NFU tidligere har hørt om. Arda Isaksen har i kraft av å være arbeidsleder blant annet fått beskjed om å sørge for at assistentene beskriver sine arbeidsoppgaver og arbeidsforhold hver 14. dag i vedtaksperioden. Vi har tatt kontakt med ULOBA for å høre om det er vanlig, og fått til svar at det ikke er vanlig

at kommuner stiller slike krav om slike avtaler til arbeidsleder.

Ekberg opplyser dessuten i brevet at Harstad kommune ennå ikke har signert og returnert kontraktene som nå gjelder de 43 BPA-timene Alexander skal ha pr. uke fra 1. januar 2009.

- Dermed er det fortsatt den gamle BPA-kontrakten med atskillig færre timer som gjelder. Arda Isaksen har imidlertid ansatt flere assistenter etter at Alexander fikk det nye vedtaket. ULOBA som er arbeidsgiver har oversendt de nye kontraktene til Harstad kommune for signatur. Kommunens sommel med å signere og returnere dem skaper igjen problemer med utbetaling av lønn til de nye assistentene.

I skrivende stund er det i tillegg over 10 uker siden Arda Isaksen på Alexanders vegne søkte BPA for å få dekket opp ferier – ettersom det ikke var tatt med i vedtaket fra fylkesmannen. Klok av skade ville hun være ute i god tid. Dette sommelet fra kommunens side er i strid med forvaltningsloven.

Trakassering!

Det som likevel kanskje har sjokkert flest siden fylkesmannen stadfestet at 29-åringen skulle få 43 BPA-timer

pr. uke, er at Harstad kommune har tillatt seg å stille vilkår som går ut på at Alexander ikke får lov til å bruke assistent-timene sine utenfor kommunen! Dette innebærer at han verken kan besøke sin egen bestemor, ikke dra på fotballkampene i Tromsø eller delta på annet enn sosiale og kulturelle tilstelninger i Harstad sammen med assistentene sine! - For oss fremstår dette som grensende til trakassering, skriver Ekberg. Hun tok sporenstreks kontakt med Helse- og omsorgsdepartementet for å høre om dette er noe som har vært diskutert/blitt sagt noe om fra sentrale myndigheters side. - Departementet klokkeklare svar var at dette aldri har vært et tema og heller ikke skal være et tema. Det ble faktisk stilt spørsmål om kommunens agenda, skriver Hedvig Ekberg i brevet til fylkesmannen.

NFU har også skrevet brev til rådmannen i Harstad om kommunens manglende utførelse av sine lovpålagte oppgaver. Forbundet hadde ennå ikke fått svar på denne henvendelsen eller på den siste klagen til fylkesmannen da SFA gikk i trykken.

Spørsmålet stadig flere nå stiller seg er: Når vil Harstad kommunes tjenesteparat slutte å motarbeide familien Isaksen?

Juridisk rådgiver i NFU, Hedvig Ekberg, har brukt uttallige arbeidstimer på Alexander-saken.

lie skal tåle!

Fem dagers postgang internt i kommunen

Etter at fylkesmannen i Troms fattet vedtak om at Alexander Isaksen skulle få 43 BPA-timer pr. uke, gikk mor, hjelpeverge og arbeidsleder Arda Isaksen i gang med å ansette assistenter. Det var mange søkere og ikke noe problem å skaffe personer som var kvalifisert for jobben.

Verken Alexander eller Arda Isaksen hørte en lyd fra Harstad kommune. Til slutt valgte hun å orientere kommunen om ansettelsene i brev form. Hun leverte brevet personlig i kommunens postmottak 5. februar 2009 kl. 09.30. Ifølge brev fra kommunen til fylkesmannen kom brevet fram til rette vedkommende 11. februar. Det vil si at det internt i Harstad kommune tar 5 – fem – virkedager å få et brev fram til rette vedkommende. Den 13. februar kontaktet NFU kommunen ettersom verken Arda eller Alexander Isaksen hadde hørt noe fra noen. Først da tok kommunen kontakt, et møte ble avtalt og holdt tre dager senere.

Harstad kommune
Attraktivt hele livet

Våk opp, Harstad!

Dette er fjerde gang Samfunn for alle omtaler Alexander Isaksen og hans families kamp mot Harstad kommunes tjenesteapparat. Takket være en mor og hjelpeverge som ikke gir seg, uttallige timers innsats fra NFUs juridisk rådgiver, Hedvig Ekeberg og en fylkesmann i Troms med vett i pannen, har den unge mannen med utviklingshemning i det store og hele vunnet sin mangeårige kamp for å få de tjenestene han trenger i egen leilighet. Men ennå ser det ikke ut til at kommunen har tatt inn over seg at fylkesmannens vedtak er endelig.

Våk opp, Harstad!

FRAMskolen på Vallersund Gård

Et toårig lærested for unge voksne utviklingshemmede mellom videregående skole og et aktivt yrkesliv

FRAMskolen setter seg som mål, gjennom to års læring, å kunne gi elev, pårørende og eventuelt den kommunale omsorgstjeneste, innsikt i hvilke muligheter den enkelte elev har i forhold til framtidig boform, videreutdanning og yrkesvalg.

Framskolens tre grunnmotiver:

FORSTÅ VERDEN (undervisning)

- Utforsk verden, nasjonalt og internasjonalt
- De andre og meg selv
- Parforhold og seksualitet
- Teater, drama, sang, musikk, maling og diktskriving
- Utvikle evnen til å uttrykke seg
- Lær å sende e-post og å finne frem på internett

LEVE I VERDEN (bo- og hverdagsferdigheter)

- Pleie av bolig og klær • Planlegging • Gjøre innkjøp
- Lage mat og stelle i stand måltid til hverdag og fest
- Bruk og forståelse av penger og regnskap
- Tid og tidsbegreper

ARBEIDE I VERDEN (i verkstedene)

- Arbeid i bakeri • Veve i veveriet • Samle urter
- Arbeide med i husholdningen
- Arbeide med i jordbruk og gartneri

Fritid og friluftsliv

- Friluftaktiviteter på sjøen og i fjellet.
Opplæring i ridning, båtliv og fjellvandring, går også inn som en del av undervisningen.
- Deltagelse i aktiviteter i nærmiljøet.
- Uforpliktende samvær, dans og lek.

Det første året bor elevene på internat.

Det andre året bor elevene mer selvstendig.

For nærmere informasjon (helst mellom 12.00 og 14.30):

Dag Balavoine eller Hanna Schmeding

Telefon 72 52 70 80/99 60 88 10

Du kan også skrive til framskolen@camphill.no eller
FRAMskolen på Vallersund Gård, 7167 Vallersund

FRAMskolen – fra livet i familie og skole, til et liv som voksen

14 Special Olympics 2009

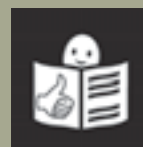

Seier'n er vår!
(Foto: Anne Ragnhild Kroken)

34 medaljer til norske utøvere!

Det ble til sammen 34 medaljer på de 17 norske deltakerne i det niende Special Olympics Winter Games 2009.

De tok med seg 18 gullmedaljer, 12 sølvmedaljer og 4 bronsemedaljer fra lekene i Idaho i USA for en liten stund siden. Norge deltok i langrenn og alpint.

Special Olympics

Special Olympics er verdens største idrettsbevegelse for mennesker med utviklingshemning og tilrettelegger trening og konkurranser for 2,3 millioner utøvere i over 160 land. Utøvere på alle ferdighetsnivåer trener og konkurrerer i 30 sommer- og vinteridretter både lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

Les mer på www.specialolympics.no

De 17 norske utøverne i det niende Special Olympics Winter Games 2009 for personer med utviklingshemning tok like godt med seg 18 gull-, 12 sølv- og 4 bronsemedaljer fra lekene i Idaho, USA nylig! Norge deltok i langrenn og alpint.

Det ligger mye arbeid og planlegging bak en OL-deltakelse. Deltakerne har trent i flere år og det siste året enda mer intensivt. Flere kvelder i uka har de holdt på – både før og etter at snøen la seg. Deltakerne har dessuten kjørt

renn og vært med på to trenings-samlinger i forkant av lekene.

To av de norske utøverne har deltatt i Special Olympics før og har allerede flere medaljer som pryder peishyllen hjemme. Men de fleste var med for første gang – og det ble en opplevelse for livet – for alle. Den norske medaljehøsten 2009 blir likevel enda mer imponerende når vi vet at det deltok hele 3000 utøvere fra 85 nasjoner i årets vinterleker!

Vi gratulerer!

BLØFF!

- Antidiskrimineringsloven er en bløff! Hvis dette lovforslaget vedtas, kan diskrimineringen fortsette nesten som før. Regjeringens lovforslag er et hån mot Norges aller mest diskriminerte gruppe.

Det skrev redaktør Ann Kristin Krokan i en tema-artikkel om den nye loven nylig i magasinet "Selvsagt" – som kom ut for første gang i 2008. Krokan minnet den gang om Aftenposten som på lederplass 6. april i fjor ga uttrykk for at lovforslaget kan oppfattes som uforpliktende tomprat. - Dagbladet skrev 6. april i fjor at "forskjellene knapt vil merkes" om loven vedtas. Da er det utrolig at de fleste av funksjonshemmedes organisasjoner virker tilfredse og glade over lovforslaget, hevdet Krokan.

Hun mente også at lovforslaget strider mot FN-konvensjonen. - Det mangler rettskrav på varer og tjenester, for retningslinjer for universell utforming, og krav om universell utforming av IKT på skoler og arbeidsplasser, og det mangler tydelige tidsfrister for oppgradering av eksisterende bygg, anlegg og transportmidler.

Berit Vegheim, daglig leder for Stopp Diskrimineringen, minnet i samme artikkel om at det ikke bare er mennesker med sterke kognitive eller intellektuelle funksjonsnedsettelse som faller utenfor. - Store deler av befolkningen kan ikke snakke med døde ting som selvbetjeningsautomater. Vi ser en eksplosiv og ekskluderende utvikling av selvbetjeningsfunnet. Vegheim fryktet at når loven har utelatt rimelig tilrettelegging i form av service, så behøver ikke offentlige og private virksomheter foreta seg noe som helst, hvis de mener at universell utforming ikke lar seg gjøre eller blir for dyrt eller det ikke er tilstrekkelig for at vi skal kunne benytte tjenesten.

Ikke tilfreds

På spørsmål om NFU i dag – noen måneder etter at den nye loven trådte i kraft – er "glad og tilfreds" med den, svarer NFUs forbundsleder Helene Holand:

- Vi er ikke tilfreds med den nye loven. Det er nok ingen av de andre organisasjonene heller. Men den er et første skritt. Hvor langt eller kort det skrittet er, ser vi først når vi får prøvd noen saker for ombudet. NFU har sendt inn sin første sak og jobber med å forberede flere. Det er også satt ned et nytt utvalg som skal komme med forslag til en felles lov som skal dekke alle diskrimineringsgrunnlagene, påpeker Helene Holand.

30-årsjubileum

NFU Våler lakallag – det første i Solør i Hedmark – som Olaf Posaasen i sin tid tok initiativ til, feiret nylig sitt 30-årsjubileum med stor festivitas. Dette er et aktivt lag som ser seg som utviklingshemmedes vokter og som legger stor vekt på turer og ikke minst sosialt samvær for sine ca. 60 medlemmer. Hvert år før jul inviteres også lokal-lagene i Grue og Åsnes den årlige og meget populære lefse- og syltefesten. I fjor var det hele 102 gjester påmeldt!

Vi gratulerer den aktive jubilanten som fortsatt vil stå på for utviklingshemmedes sak i mange år framover!

Monica Olsrud var ikke sen å be da hun fikk anledning til å synge sammen med Turid Gottenborg (til venstre) og Solveig Gunnarsrud i duoen "Par i hjerter" på jubileumsfesten nylig. (Foto: Arnstein Moen, Solungavisa)

Spesialrapportør

SAFO støtter i likhet med norske myndigheter forslaget om Ann-Marit Sæbønes som spesialrapportør for FN. Hennes jobb blir i så fall å følge opp gjennomføringen av FNs standardregler for mennesker med funksjonshemming og FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne.

NFU har anmeldt Gloppen

NFU har politianmeldt Gloppen kommune i Sogn og Fjordane for overtredelse av straffeloven. Bakgrunnen er at Gloppen kommune har tvangsflyttet en 65 år gammel kvinne med utviklingshemning av økonomiske årsaker. Dette skjer uten at verken kvinnen selv eller hennes hjelpeverge har gitt sitt samtykke. Kvinnen har leidd en leilighet i et kommunalt bofellesskap siden hun ble skrevet ut fra en sentralinstitusjon etter ansvarsreformen for 18 år siden.

Da kvinnens hjelpeverge nylig sa nei til at kvinnen skulle flyttes, fjernet kommunen eiendeler og tekniske hjelpemidler fra hjemmet hennes. Slik har kommunen nektet henne bruksadgang til leiligheten.

Hjelpevergen ønsker ikke å stå fram med navn og bilde. Hun ringte imidlertid straks til NFU for å få hjelp i sakens anledning. Forbundet tok umiddelbart både muntlig og skriftlig kontakt med kommunen. Da det ikke førte fram, valgte NFU både å politianmelde kommunen og sende en skriftlig henvendelse til fylkesmannen i Sogn og Fjordane om å foreta tilsyn med Gloppen kommune for å bidra til at kvinnen får flytte tilbake til sin leilighet.

Andre forsøk

Dette er ikke første gang Gloppen kommune vil flytte kvinnen mot hennes vilje. Det samme skjedde i 1997. Den gangen endte det mislykte forsøket med at hun i etterkant fikk et brev fra kommunens helse- og sosialsjef. I brevet stod det at hun kunne føle seg trygg på at hun skulle få bo der hun bodde i framtiden.

I tillegg til det rent økonomiske handler kommunens argument anno 2009 om at beboerne som kommunen nå ønsker at kvinnen skal bo sammen med, har et funksjonsnivå som er mer likt hennes eget. - At du bur sammen med bedre fungerende beboere (enn de kvinnen bor sammen med nå, red. anm.) vil gje deg eit større nettverk, totalt auke livskvaliteten og betre den

sosiale trivselen din, heter det i begrunnelsen i vedtaket fra kommunen— som kvinnen aldri har bedt om.

Har ikke husleieavtale

NFU har muntlig orientert kommunen ved områdeleder Kari Ann Krogh om at bofellesskap, omsorgsboliger, kommunale utleieboliger og andre boformer er regulert av husleieloven, og påpekt at kommunen ikke kan skrive noen ut og inn eller legge boligene ned. Forbundet har samtidig minnet om at kvinnen kan sies opp etter husleieloven, men at begrunnelsen i så fall må være god. Kvinnen har uansett alle leietakers rettigheter – som er regulert av husleieloven, som gjelder uavhengig om det er inngått en skriftlig avtale eller ikke.

Flytter brukere av økonomiske grunner

Gloppen kommune har i dag ledige plasser i samlokaliserte bofellesskap. Ved å flytte brukere fra leiligheter inn i andre kommunale boliger, vil kommunen spare tre millioner kroner årlig.

Det kommer fram i en artikkel i lokalavisen Firda Tidend som stod i forkant av Gloppen kommunes initiativ med å tvangsflytte den 65 år gamle kvinnen med utviklingshemning. Her leser vi også at det i økonomiplanen for 2009 kommer fram at driftsutgiftene innen helse- og omsorgssektoren skal ned med 2,5 millioner

i løpet av året. Det største innsparingstiltaket på listen er flytting av beboere fra egne leiligheter til kommunale boliger med personale eller flytting innen kommunale boliger.

Ifølge vikarierende helse- og sosialsjef Ragnhild S. Eimhjellen vil dette tiltaket bli det vanskeligste å gjennomføre. Hun forsvarer det samtidig med at "...det ikke handler om å gi noen et dårligere tilbud". - Brukeren opprettholder omfanget og kvaliteten på sitt tjenestetilbud, men blir flyttet til andre hus. For oss er dette en måte å bevare tjenestenivået, samtidig som vi greier å spare ressurser, sier Eimhjellen til lokalavisen.

kommune

Forbundet har i tillegg presisert at det å flytte en person mot eget og hjelpevergens ønsker er et alvorlig brudd både på husleieloven og på den grunnleggende rett alle mennesker har – som handler om å velge hvor man vil bo. NFU mener også at Gloppen kommune har gjort seg skyldig i brudd på straffelovens paragraf 129 om uhjemlet myndighetsutøving, og brudd på straffelovens paragraf 222 om vanlig og grov tvang. NFU har dessuten understreket at kommunen ikke kan velge kun å forholde seg til de lover og regler de selv ønsker, og oppfordret kommunen til å stanse utkastelsen og opptre i tråd med gjeldende regelverk.

Men områdeleder Kari Ann Krogh viste til at Gloppen kommune ikke har husleieavtale. Forbundet oppfordret deretter forgiaves kommunen til å snu og rette den urett som allerede var begått. Men kommunen hadde da allerede begynt å pakke kvinnens saker og flyttet en del av hennes møbler. Det ble vist til at når flyttingen var begynt, kunne kommunen ikke snu.

Da Samfunn for alle gikk i trykken, hadde NFU ennå ikke fått svar på sine skriftlige henvendelser fra fylkesmannen eller kommunen.

SFA følger saken.

Borettslag

Helse- og velferdsetaten i Oslo kommune har utarbeidet en veileder for etablering av borettslag for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Veilederen er først og fremst rettet mot pårørende, men er også nyttig lesning for kommuner og andre. Utgangspunktet har vært erfaringene med etableringen av borettslaget Tangerudbakken for personer med utviklingshemning på Stovner i Oslo.

Flere av NFUs medlemmer har vært med på å utvikle Tangerudbakken borettslag. De skal ha honnør for at dette nå også har medført en veileder, skriver lederen av NFU Oslo fylkeslag, Hans Blundell på fylketslagets nettsider. Her er veilederen også lagt ut i pdf-format.

Åndssvak!

Samordningsrådet (SOR) arrangerte nylig boklanseringskurset "Åndssvak! – sentralinstitusjonenes og utviklingshemmedes kulturhistorie". Kurset var knyttet til forfatter, vernepleier og journalist Halvor Fjermeros siste bok som tar utgangspunkt i hans langvarige kontakt med og kjennskap til omsorgen for utviklingshemmede.

Les mer på www.sor.no

Levekårsdata

De første dataene fra en bred undersøkelse om levekårene for personer med nedsatt funksjonsevne i Norge ble nylig presentert. Undersøkelsen er foretatt av Statistisk Sentralbyrå på oppdrag av Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne, HelseDirektoratet og forskningsinstituttene NTNU Samfunnsforskning og NOVA.

NFUs forbundsleder Helene Holand mener imidlertid at det er vanskelig å kjenne seg igjen i funnene når det gjelder levekårene for mennesker med utviklingshemning. - De er en så liten gruppe at det ikke gir utslag i denne brede undersøkelsen, skriver hun i en kommentar på NFUs nettside. - Vi trenger derfor egne undersøkelser som spesifikt ser på levekårene til personer med utviklingshemning, presiserer Helene Holand.

Sitat

"Hvis ressursene som brukes utenfor den ordinære skolen ble brukt i skolen, er det sannsynlig at flere elever ville vært inkludert i den ordinære undervisningen og hatt utbytte av det".

(Einar Christiansen, direktør ved Lillegård kompetansesenter til Nota Bene nr. 1/2009)

Hytte ved Rasensjøen

med 10 sengeplasser til leie

Med rullestolrampe

Nord-Odal lokallag av NFU

Tlf: 908 78 201

Illustrasjon fra "Påls reise" – den første boka i bokklubben for lesere med utviklingshemning. (Foto: Thor Brødreskift)

Ny bokklubb!

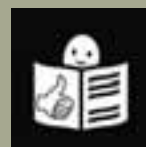
Nå kan du være med i bokklubb!

"Leser søker bok" starter bokklubb i samarbeid med NFU. Det skjer i august/september i år.

"Leser søker bok" jobber for at alle skal ha tilgang til god litteratur.

Det koster ingenting å bli medlem i bokklubben.

Den første bokklubb-boka heter "Påls reise". Den handler om Pål, en voksen mann med utviklingshemning og hans reise med Hurtigruta.

En virkelig stor begivenhet går av stabelen i august/september i år: Da lanserer Leser søker bok (LSB) en bokklubb for lesere med utviklingshemning!

Den første bokklubb-boka blir "Påls reise" av Helga Gunerius Eriksen, som utgis på Samlaget. Boka handler om forfatterens bror, Pål, en voksen mann med utviklingshemning og hans reise med Hurtigruta.

- Dette blir en bok som lesere med

utviklingshemning virkelig kan glede seg til, lover forlagsredaktør Ragnfrid Helene Trohaug i Samlaget i en samtale med Samfunn for alle.

Tiden er moden

LSB vil selv administrere bokklubben og stå for det rent økonomiske. Det skal ikke kost noe å bli medlem. Å få tilsendt bøkene blir ikke gratis. Men det blir heller ikke slik at medlemmene får tilsendt bøker hvis de ikke avbestiller. De må aktivt bestille for å kjøpe

blkene, som selvsagt blir billigere for medlemmene enn for de som ikke er det.

I dag viser salgshallene at bøker med enkelt innhold i for liten grad når fram til leserne. Eller for å si det på en annen måte: Leser søker bok finner ikke bøkene. Leser søker bok har imidlertid et stort nettverk blant 150 samarbeidsbibliotek med leseombud som leser for personer med utviklingshemning. Bøkene som leses her, blir erfaringsmessig svært

populære blant de som finner fram til dem.

NFU-nøkkelen

LSB mener at NFU nå sitter på nøkkelen som skal til for å nå helt fram til lesere med utviklingshemning. Som medlem i LSB er forbundet allerede med i en bred allianse av bokbransje- og interesseorganisasjoner. Nå er det på tide å bruke denne alliansen best mulig.

Leser søker bok starter derfor bokklubben i samarbeid med NFU. Bokklubben vil sende ut medlemstilbud på nye bøker for lesere med utviklingshemning et par ganger i året.

Daglig leder i Leser søker bok, Anne Marit Godal, kan gi mer informasjon på telefon 22 54 75 00.

APE-SPØKEN

Norges Handikapforbunds aprilspøk om at funksjonshemmede er tvunget til å bruke apekatter ble gjengitt i flere medier. Bakgrunnen var NHFs pressemelding "Aper blir assistenter for funksjonshemmede" som ble sendt ut på selveste narredagen.

Harstad Tidende, Sunnmørsposten, NRK, Dagsavisen, Sarpsborg Arbeiderblad, Nettavisen og ABC-Nyheter var blant mediene som gikk fem på. Leder i NHF, Arne Lein skriver i en kommentar på forbundets nettside at det riktignok finnes servicehunder, men at vi her til lands verken har service-aper eller service-griser. – Mangelen på bevilgninger til assistanse er derimot ingen spøk, presiserer Lein. Som mener at det at noen gikk på denne spøken, kanskje sier noe om hva slags type tiltak funksjonshemmede ofte må ta til takke med. Lein viser samtidig til at apekatter brukes som assistenter for funksjonshemmede i enkelte stater i USA.

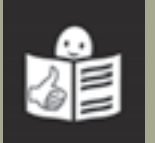
"Pass deg, Line!"

Du kan lese om Line og Pelle i boken "Pass deg, Line!".

I boken møter Line Pelle på kjøpesenteret. Han er hyggelig og kjøper en bolle til henne. Line synes han er snill. Han kjører henne hjem og Line slipper han inn i leiligheten sin. Men etter en stund er han ikke snill

lenger. Heldigvis går det bra fordi broren til Line tilfeldigvis kommer innom.

Line lærer at det å være kjærester handler om to mennesker som er snille mot hverandre.

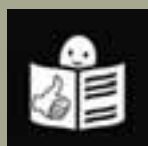
- Norske barn og unge med funksjonshemning er langt mer utsatt for overgrep enn jevnaldrende uten. Overgrepene blir i tillegg sjelden avdekket. Tilsvarende funn er gjort i USA og Storbritannia.

Det sa forsker og forfatter Marit Hoem Kvam da hennes bok "Pass deg Line!" ble lansert nylig, utgitt på Lydbokforlaget og støttet av Leser søker bok, som jobber for at alle skal ha tilgang til god litteratur.

Forfatteren har lang erfaring fra arbeid med barn og ungdom med utviklingshemning. Hun understreket i sitt foredrag i forbindelse med lanseringen at denne problematikken til tross for dystre statistikker har fått lite oppmerksomhet. - Denne boka er et bidrag fra min side på å spre informasjon og kunnskap både for å forebygge og hjelpe dem som har vært utsatt for overgrep, sa forfatteren. Den tydelige historien med ord og innhold som er enkelt å forstå i "Pass deg, Line!" kunne godt vært sann, og er lett å kjenne seg igjen i. Line 20 år bor i egen leilighet og greier seg bra alene. Når hun treffer Pelle, en hyggelig mann på kjøpesenteret, husker hun hva mamma har sagt om ikke å snakke med fremmede. Men Pelle er jo bare hyggelig! Han kjøper bolle til henne og tilbyr seg å kjøre henne hjem. Hun slipper ham inn i leiligheten. Etter en liten stund er ikke Pelle hyggelig lenger i det hele tatt, men tvert i mot en farlig mann som kommer med alvorlige trusler. Heldigvis går det bra. Lines bror kommer tilfeldigvis innom – og Line lærer at det å være kjærester handler om to mennesker som er snille mot hverandre.

Boka er utgitt som bok og lydbok (CD) sammen. Omslaget på boka er vakkert illustrert av Wenche Øyen. Lydboka er lest inn av Cici Henriksen. Ved å få tilgang til både bok og lydbok kan brukerne velge å lytte, lese eller gjøre begge deler samtidig. Både språk, handling og layout er tilpasset målgruppen som er ungdom og voksne med utviklingshemning, deres foresatte, lærere, helsepersonell og tjenesteytere ved boenheter. Boka er godt egnet som grunnlag for samtaler og diskusjon.

Lettere liv med sunt kosthold

NFU Nord-Trøndelag fylkeslag har fått penger av stiftelsen Helse og Rehabilitering.

Pengene brukes til et prosjekt om kosthold, god helse og aktivitet for personer med utviklingshemning i Namsos, Verdal og Inderøy.

Arbeidet startet i begynnelsen av 2008.

Omtrent 50 deltakere og støttepersoner var nettopp samlet for å gjennomgå hva de har lært så langt.

På samlingen fikk deltakerne prøve ut mange fysiske aktiviteter de aldri hadde prøvd før.

På den måten kunne de finne ut hva de har lyst til å drive med for å få en mer aktiv livsstil.

På kurset lærer deltakerne også å lage sunn mat.

Det er meningen at det skal lages en kokebok i forbindelse med kurset.

Flere personer med utviklingshemning i Namsos, Verdal og Inderøy i Nord-Trøndelag har fått en lettere hverdag etter at både de selv og deres støttepersoner har fått økt kunnskap om betydningen av et aktivt liv og sunt kosthold.

Bakgrunnen er at NFU Nord-Trøndelag fylkeslag fikk hele 751 000 kroner for 2008 og kr. 744 000,- for 2009 til et prosjekt om kosthold, god helse og aktivitet fra stiftelsen Helse- og Rehabilitering. Arbeidet kom i gang i begynnelsen av 2008. Prosjektansvarlig er vernepleierutdanningen ved Høg-skolen i Nord-Trøndelag i Namsos ved høgskolelektor Marit Haugenes. Hun jobber sammen med studenter på vernepleierutdanningen ved HiNT, som deltar i prosjektet som en del av sin utdanning, og med prosjektledere som er opprettet i hver av de tre kommunene. Haugsnes orienterte for øvrig om prosjektet på NFUs siste fylkesledersamling i Trondheim.

Kokebok

I alt ca. 50 deltakere og støttepersoner

var nylig samlet til en gjennomgang om hva de har lært av prosjektet så langt. Prosjektlederne fra hver kommune formidlet sine erfaringer og tanker om hva som kan gjøres videre.

Deltakerne fikk samtidig anledning til å prøve ut en rekke fysiske aktiviteter de aldri hadde prøvd før. Hensikten var å bevisstgjøre dem om hva de kan ha lyst til å holde på med – for å få en mer aktiv livsstil. Matlagingen de lærer seg i kjølvannet av dette kurstilbudet bidrar i sin tur til at den enkelte etter hvert i større grad velger alternativ, sunn mat.

Det er meningen at prosjektet i tillegg til bevisstgjøring og aktiviteter både individuelt og i gruppe skal munne ut i en kokebok.

Deltakere på samling. Fra venstre prosjektleder Marit Haugsnes, Øyvind Jensen, Espen Bergman, Remi Jacobsen, Lars Inge Sørhaug. Foran fra venstre: Kjersti Sornbroen, Hanne-Britt Nordfjord og Sanna Marie Pettersen. (Foto: Runar Moen, Namdalsavisa)

Nytt Lossius-utvalg – NÅ!

- Vi trenger et nytt Lossius-utvalg for å sette fokus på utviklingshemmedes rettigheter og gjøre det til en politisk sak igjen.

Det sier NFUs forbundsleder Helene Holand i et omfattende intervju med tidskriftet *Nota Bene* som gis ut av Statens råd for likestilling av funksjonshemmede. Holand gir her uttrykk for sin dype bekymring over utviklingen - Samfunnet er blitt mer individualisert og kommunale tjenester er i stor grad styrt av økonomi. Folk er ikke lenger så opptatt av ideologi og de verdiene som lå bak HVPU-reformen. De som utdannes i dag kjenner heller ikke historien. De er ikke på samme måte som tidligere generasjoner trenet til å se fare-signaler. Mediene er heller ikke så bevisste som før, mener Holand – som også er medlem av Statens råd for likestilling av funksjonshemmede.

Hun gir i det samme intervjuet også uttrykk for sin bekymring når det gjelder boligtilbudet til personer med utviklingshemning. - Bare 16 prosent eier sin egen bolig – sammenliknet med 80 prosent av totalbefolkningen. Samfunnet har plassert mennesker med utviklingshemning i en annen kategori enn andre. Det finnes imidlertid ingen forskning som underbygger at personer med utviklingshemning trives best i kollektive boliger eller at dette er den billigste løsningen, understreker NFUs forbundsleder. Hun kommer i det samme intervjuet inn på Harstad-saken som har fått bred dekning også i Samfunn for alle, om den økte segregeringen i skolen og om NFUs og andre brukerorganisasjoners kritiske syn på tildelingen av Dronning Sonjas skolepris til Løkenåsen skole i Lørenskog for 2008.

Interesserte kan lese hele intervjuet på www.srff.no

Pasientrettigheter med bismak

“Pasientrettigheter med bismak. Er saksbehandlingskravene gode nok til å hindre unødvendig tvangsbehandling?”

Ovennevnte er tittelen på en tankevekkende artikkel som høyskolelektor Margunn Rommetveit ved Høgskolen i Bergen har skrevet i siste utgave av *SOR-Rapport 1-09*.

Artikkelen handler om de nye bestemmelsene i kapittel 4A i pasientrettighetsloven som trådte i kraft 1. januar i år. Det dreier seg om retten for helsepersonell til å yte somatisk hjelp til pasienter som mangler samtykkekompetanse og som motsetter seg det som anses som nødvendig helsehjelp innen kommune-, spesialist- og tannhelsetjenesten. Reglene omfatter all somatisk helsehjelp til personer med demens, utviklingshemning eller fysiske eller psykiske forstyrrelser som svekker samtykkekompetansen.

Rommetveit mener at debatten i kjølvannet av de nye bestemmelsene har vært ganske lavmælt. Hun viser til at kapittel 4A i pasientrettighetsloven åpner for en rekke spørsmål og vurderinger som er knyttet til grunnleggende menneskerettslige spørsmål. - Det å bli påtvunget behandling man motsetter seg, er en sterk inngripen i den enkeltes fysiske og psykiske integritet, skriver Rommetveit. - Dette fordrer helsepersonell som kjenner pasienten og har evne til å forstå vedkommende og oppnå god dialog. Ofte kan man undre seg om effektivitetskravene i helsevesenet i dag er forenlige med disse tiltakene som krever samvær med den enkelte over tid.

Bruk av tvang for å gjennomføre nødvendig helsehjelp overfor personer uten samtykkekompetanse krever høy faglig bevissthet om hva det vil si å foreta alvorlige inngrep i pasientenes autonomi og integritet. Dette kan bare forsvares mot hensynet til det å gjennomføre tiltaket, må ha enda større viktighet for pasientens helbred enn å la være. En så vesentlig inngripen i pasienters selvbestemmelse burde ha bedre og mer formell saksbehandling, ikke minst med tanke på å forebygge bruk av tvang og makt og å hindre overgrep, skriver Margunn Rommetveit. Les mer på www.sor.no

Forskerne Tine Luther Handgård, Terje Olsen og Roland Mandal.

Forsker-fokus på VTA-bedrifter

PÅ FAFO-FROKOST: BITTEN MUNTHE-KAAS

Forskningsstiftelsen Fafo og Nordlandsforskning har på oppdrag fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) undersøkt ulike sider ved gjennomføringen av tiltaket varig tilrettelagt arbeid (VTA).

Både Fafo-prosjektet ”Tilrettelagt suksess? Om uføre og Varig tilrettelagt arbeid (VTA)” av Roland Mandal og Nordlandsforskning ”Vanskelig å snakke om? Arbeidsmiljø og rettsikkerhet for utviklingshemmede i skjermede virksomheter” av kollegene Terje Olsen og Tine Luther Handgård ble nylig presentert på et frokostmøte i regi av Fafo.

NAV svikter

I sin presentasjon viste Fafo-forsker Roland Mandal til at utviklingshem-

ning og psykiske lidelser er de to vanligste diagnosene blant dem som deltar i VTA. - Andelen av personer med utviklingshemning er imidlertid blitt redusert, mens det er blitt langt flere med psykiske lidelser på dette tiltaket de senere årene. Det kan stilles spørsmål om en medisinsk diagnose etter hvert nærmest er blitt en forutsetning for å få plass i VTA. Godt arbeidsmiljø og lavt sykefravær tyder uansett på at VTA er et vellykket tiltak for alle brukergruppene – sett i et velferdspolitisk lys.

Overgangen fra VTA til ordinært arbeid er imidlertid lav, fortsatte Mandal. Han viste samtidig til at det eksisterer store utfordringer knyttet til den individuelle tilretteleggingen i bedriftene. - NAV svikter også i sin oppfølging av den enkelte lokalt. De arbeidsmarkedspolitiske målsettingene er dermed ikke oppfylt. Denne under-

søkelsen viste i tillegg at en av de største utfordringene for VTA fremover er å gi et tilfredsstillende tilbud til alle typer arbeidstakere, presiserte Roland Mandal.

Vold og overgrep

Terje Olsen og Tina Luther Handgård ved Nordlandsforskning har foretatt en landsomfattende spørreundersøkelse blant daglige ledere ved landets VTA-bedrifter. De har sett nærmere på åtte der en bedrift har hatt erfaringer med å håndtere alvorlige arbeidsmiljøspørsmål knyttet til vold og overgrep mot personer med utviklingshemning. - Vi har også fokusert på hva slags beskyttelse som gis for å hindre denne type problematikk, og hvilken rettsikkerhet disse arbeidstakerne har på dette feltet. Vår påstand er imidlertid ikke at overgrep mot denne gruppen er mer vanlig ved disse

bedriftene enn andre. Vi vet imidlertid at dette skjer. Internasjonal forskning viser også at personer med utviklingshemning blir usynliggjort som ofre. Det fokuseres derimot mer på dem som lovbrytere. Kjønnssdimensjonen spiller i tillegg en rolle – i den forstand at kvinner generelt og de som har utviklingshemning spesielt har problemer med å nå fram i rettsapparatet.

Olsen og Handegård påpekte dessuten at overgrepssaker både blir underkommunisert og nedprioritert – blant annet i kjølvannet av mangelfull kunnskap om utviklingshemning og hva denne funksjonshemningen innebærer. - Tidsaspektet er også viktig – i den forstand at slike saker tenderer til å smuldre opp. Tydelige rutiner og prosedyrer må derfor umiddelbart tre i kraft når overgrep oppdages – som i tillegg må dokumenteres så tidlig som mulig. Samhandling med andre som ansatte i den enkeltes hjem er også spesielt viktig i slike saker, presiserte Tine Luther Handegård og Terje Olsen.

Politiattest?

De to forskerne har i tillegg reist spørsmålet om i hvilken grad politiattest for ordinært ansatte i disse virksomhetene kan fungere forebyggende. Det vil i så fall kreve en lovhjemmel – ettersom arbeidsplasser er en av få arenaer i samfunnet der dette virkemiddelet ikke

- Jeg savner stemmene til dem det er forsket på både i de to forskningsrapportene og her på møtet, sa NFUs leder Helene Holand.

brukes.

Handegård og Olsen mente at selv om en satsing på politiattest til en viss grad kan virke forebyggende, er det farlig å stole på at det vil løse alle problemer. - En satsing på velferdstiltak som bidrar til trivsel, hygge og sosialt fellesskap vil trolig virke mer effektivt, mente de to forskerne.

Etterlysning

- Jeg har med glede spesielt merket meg en anbefaling i Fafø-rapporten om at varig uførepensjon ikke lenger skal være en betingelse for å få et tilbud innen VTA. På den måten blir det også lettere for flere å komme seg over i ordinært arbeid, kommenterte NFUs forbundsleder Helene Holand. Som

for øvrig etterlyste stemmene til dem rapportene handler om og deres organisasjoner – både på FAFO-møtet og i forskningsrapportene.

Kommentarer

De to rapportene ble deretter behørig kommentert av representanter for ledelsen i Arbeidssamvirkenes Landsforening (ASVL), Arbeids- og velferdsdirektoratet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Alle var enige om at de tre forskernes arbeid representerer starten på en prosess som på sikt vil få flere personer med store utfordringer både inn i VTA og ut i det ordnære arbeidsmarkedet.

Nytt andelslag

Andelslaget ULOBA har vært fødselshjelper for et nytt BPA-andelslag i Norge. Som skal bidra til at mennesker som trenger andre til å lede for seg eller sammen med seg får borgerstyrt personlig assistanse.

Oppstartsmøtet skjedde på ULOBAs kontor i Drammen nylig – der Gerd Andén, grunnlegger og mangeårige leder av det svenske BPA-andelslaget "Jag" var blant foredragsholderne. Det nye andelslaget bygger på Independent Living-filosofien og skal eies av og være til for den enkelte med assistansebehov.

Vi kommer tilbake med mer stoff om det nye andelslaget i neste utgave av SFA.

Gerd Andén leder av det svenske BPA-andels-laget "Jag" var blant foredragsholderne på oppstartsmøtet.

Arbeidsgruppe

Barne- og likestillingsdepartementet har nedsatt en hurtigarbeidende arbeidsgruppe som allerede i løpet av april skal ha utarbeidet et forslag til et fireårig informasjons- og utviklingsprogram om politikken for mennesker med utviklingshemning. Programmet kan starte i juni 2009.

En av gruppens oppgaver er å vurdere eventuelle tiltak er nødvendig for å sikre at politikken for utviklingshemmede er i samsvar med FN-konvensjonen om rettighetene for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Leder av NFU/SAFO Helene Holand, er invitert til å komme med innspill.

Statssekretærutvalget

Arbeidsgruppen skal blant annet ta utgangspunkt i rapporten "Vi vil, vi vil, men får vi det til?" som ble utarbeidet i samarbeid med blant annet NFU i 2007. Siden har NFU ved flere anledninger etterlyst en ny kartlegging av utviklingshemmedes levekår. Det heter

i gruppens mandat at tiltak som kan finansieres innenfor eksisterende budsjettammer skal prioriteres. Gruppen kan imidlertid også foreslå tiltak som krever midler ut over dette.

Departementet har oppnevnt følgende arbeidsgruppe: Lisbeth Myhre (Helsedirektoratet, leder), Inger Huseby (Helsedirektoratet), Anne Hertzberg (Helsedirektoratet, sekretær), Karl Elling Ellingsen (Helsedirektoratet/leder av Nasjonalt Kompetansemiljø om Utviklingshemmede), Gerd Juel Homstvedt (Helse- og omsorgsdepartementet) og Christian B. Kielland (Barne- og likestillingsdepartementet). Gruppas rapport skal i første omgang legges fram til behandling i koordineringsgruppa under statssekretærutvalget for den samlede politikken for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Senere tas det sikte på at den skal behandles i statssekretærutvalget.

Politikken for utviklingshemmede må være i samsvar med FN-konvensjonen om rettighetene for mennesker med nedsatt funksjonsevne. For å sikre at det skjer har Barne- og likestillingsdepartementet nedsatt en hurtigarbeidende arbeidsgruppe. Allerede i april skal gruppen ha laget et forslag til et fireårig informasjons- og utviklingsprogram om politikken for mennesker med utviklingshemning.

Programmet kan starte i juni 2009.

Læremidler

Ved å inngå avtale om digital kopiering har KS og Kopinor lagt til rette for en enklere hverdag for lærere og elever i skolen. Dette gjelder spesielt elever som trenger å få lest opp tekst med syntetisk tale. Under linken "Tilrettelagt opplæring" på www.statped.no er det lagt ut en oversikt over hvordan dette kan gjøres.

Viktig film

Filmen "Når veien er målet" handler om barn med sjeldne, fremadskridende sykdommer i barnehage og skole. Den ble første gang vist i Norge i 2003. Nå er den teksten på engelsk og urdu.

Bakgrunnen er at det i norske skoler og barnehager til enhver tid går barn med fremadskridende sykdommer. De er en svært uensartet gruppe som medfører stadig nye utfordringer. Dette er ofte en ny erfaring for de ansatte. Mange er usikre på hvordan de skal tilrettelegge dagene for barna på en god måte.

I denne filmen får seerne møte fem barn og se hva deres barnehager og skoler gjør for å gi dem en best mulig hverdag. Filmen viser verken hele sannheten eller gir svar på alle spørsmål. Hensikten er først og fremst å inspirere alle som arbeider med barn med fremadskridende sykdommer til å se muligheter og løsninger.

Filmen er produsert av Mette Fagerli, Liv Merete Gjellesvik og Svein Erik Larsen på oppdrag fra Frambu. Den varer i 52 minutter.

DVDen er gratis og kan bestilles via info@frambu.no eller telefon 64 85 60 00.

“På sporet” i Nittedal

Prosjektet “På sporet” i Nittedal arbeider målrettet med å få økt fokus på sunn mat og mer fysisk aktivitet blant personer med utviklingshemning og alle deres støttespillere i Nittedal kommune i Akershus.

Special Olympics Norge ble allerede i fjor kontaktet av Gjelleråsen idrettsforening (GIF) som ønsket å få et økt fokus på kosthold og fysisk aktivitet spesielt blant personer med utviklingshemning som hadde flyttet til egne hjem og kanskje ikke har så mange aktivitetstilbud. Prosjektet fikk navnet “På sporet”, og ble lansert med et frokostmøte nylig. På det møtet deltok representanter fra blant annet kommunen, NAV, Frivillighetssentralen, Rotary og det lokale næringslivet.

Hensikten med prosjektet er å få utviklingshemmede med i det etablerte fritidstilbudet i Nittedal i tillegg til at det skal startes opp noen nye aktiviteter. De får dessuten tilbud om å bli med på temakvelder med kostholdskurs.

Kjøkkengjengen i Nittedal kommune ved Helene, Siri, Pål og Eva disket opp med sunne matvarer på frokostmøtet. (Foto: Dagfinn Asmyr)

Morodals-festivalen

Initiativtakerne til Morodals-festivalen 2009 som går av stabelen 20. juni i Nord-Odal, har planer om at det skal bli et årlig sosialt møtested med mye musikk, sang, moro og glede.

Festivalen skjer i samarbeid mellom NFU Nord-Odal lokallag, Trollringen kulturforum, NAFO og begge Odal-kommunene.

Initiativtaker Kjell Grinden legger vekt på at festivalen er ment å bidra til omvendt integrering. Han har hentet ideen til arrangementet fra

Danmark der han har deltatt på flere store musikk- og kulturarrangementer med personer med utviklingshemning som målgruppe.

Åge Bergseter og Jan Cato Stenskjær blir to av festivalens frontfigurer. Sistnevnte skal være med-konferansier mens førstnevnte skal opptre i sang- og musikkgruppa Jubelbrus. Arrangørene understreker at dette prosjektet er ikke kommersielt. Alt arbeid skjer på frivillig basis. Et eventuelt overskudd vil bli brukt på neste års arrangement.

Frontfigurene Jan Cato Stenskjær og Åge Bergseter flankert av Gudrun Kristiansen fra NFU og initiativtaker Kjell Grinden. Bak fra venstre Olav Hagen, Geir Vestby og Rune Midtsund. (Foto: Gunnar Nygård)

Vi vil bo som vi vil!

Hva er det som skjer? Er ikke det å stue personer med nedsatt funksjonsevne sammen under ett og samme tak en saga blott? Skal ikke personer med utviklingshemning og andre funksjonsnedsettelse likevel selv bestemme hvor og hvordan de vil bo?

I mange norske kommuner er det dessverre ikke slik lenger. SAFOs medlemsorganisasjoner får stadig flere meldinger om store, felles byggeprosjekter for mennesker med ulike bistandsbehov. Det virker som om hovedhensikten i de fleste sakene springer ut fra ønskene om å effektivisere tjenesteytingen og sikre bedre økonomiske rammer for kommunen.

Mange opplever på den annen side at de ikke får flytte inn i egen bolig. De blir nektet tjenester de har krav på. Det stilles vilkår om å bo der tjenestene tilbys. Kommunene tyr stadig oftere til grep som avslører manglende innsikt om menneskeverd, menneskerettigheter og gjeldende lovverk. I Harstad kommune for eksempel har Alexander Isaksen og familien fått kjenne dette på kroppen i en årelang kamp mot kommunen som har nektet å gi ham BPA-timene han trenger i egen bolig. Tilslutt måtte fylkesmannen inn. Etter flere års nedbrytende kamp, har den unge mannen til slutt kunnet flytte inn i sin leilighet.

NFUs medlemsblad Samfunn for alle har også hatt andre reportasjer om kommuner som tyr til slike lovbrudd. Det gjelder for eksempel Sandnes kommune i Rogaland. Der satses det nå på et felles boligprosjekt for mennesker med utviklingshemning og personer med psykisk sykdom. Det stilles krav til høring og medvirkning av berørte parter – noe kommunen valgte å ikke ta hensyn til. Et foreldrepar reagerer med vantro og skriver brev til Helse- og omsorgsministeren. Bjarne Håkon Hanssen svarer at det ikke skal opprettes kommunal særomsorg, men satses på boliger som er en naturlig del av et vanlige bomiljø. Positive nasjonale holdninger og styringssignaler betyr likevel lite i praksis når kommunen og Husbanken fatter sine vedtak.

Kommuners bolig- og opplæringspolitikk anno 2009 har ikke sjelden mange felles trekk. Til tross for at Stortinget har vedtatt en diskriminerings- og tilgjengelighetslov, svarer stadig flere kommuner med segregerte tiltak både når det gjelder bolig- og skoletilbud.

SAFO har derfor besluttet å prioritere disse to livsområdene som innsatsområder i 2009.

Ta gjerne kontakt hvis du har kjennskap til saker som du mener SAFO kan gjøre noe med. Vår e-postadresse er post@safo.no.

Stopp segregeringen!

BETTINA THORVIK
DAGLIG LEDER

NB!

Viktig forslag!

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har foreslått lovendringer som skal bedre mulighetene for å kombinere arbeid med pleie- og omsorgsoppgaver. Et av forslagene handler om et spørsmål som tidligere har vært belyst i Samfunn for alle.

Vår omtale skjedde på bakgrunn av en uttalelse som NFU Nordland fylkeslag i sin tid tok initiativ til og som ble vedtatt på forrige landsmøte på Lillehammer. Like etter brakte vi et intervju med mamma Birgitte Hjertaas i Bergen som for noen år siden mistet sin pleietrengende sønn med utviklingshemning.

Nå har Regjeringen nå foreslått at retten til pleiepenger og økt hjelpestønad skal fortsette i tre måneder etter at langvarig pleieforhold tar slutt som følge av pleiemottakerens død. Hittil har han eller hun som pleier, mistet stønaden når pleiemottakeren dør – en tilleggsbelastning som Birgitte Hjertaas og andre foreldre og nære pårørende så smertelig har erfart i tillegg til sorgen over en av sine nærmeste som ikke lever lenger.

- Regjeringen ønsker å gjøre det enklere for den enkelte å ta seg av nære pårørende samtidig som tilknytningen til yrkeslivet fortsetter, sier arbeids- og inkluderingsminister Dag Terje Andersen ifølge en pressemelding fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Han mener dette er et samfunnsøkonomisk fornuftig tiltak, fordi det medvirker til at folk holder fast sin kontakt med arbeidslivet. - Saken er viktig både i velferdspolitikken og i arbeidsmarkedspolitikken, påpeker statsråden.

Departementet legger fram flere andre forslag samtidig: Rett til permisjon uten lønn i inntil 10 dager for å yte omsorg til nære pårørende. Det betyr at alle arbeidstakere i så fall får lovfestet rett til å ta permisjon også for å ta seg av pleietrengende foreldre eller voksne barn. Et annet forslag handler om at pleiepenger skal kunne graderes ned fra 50 til 20 prosent. Retten til permisjon og pleiepenger for han eller hun som pleier en nær pårørende i livets sluttfase foreslås utvidet fra 20 til 60 dager.

NFUs høringsuttalelse

- NFU har avgitt høringsuttalelse om denne saken. Vi støtter forslaget om utbetaling av hjelpestønad og pleiepenger i tre måneder etter at pleieforholdet er opphørt, sier Helene Holand i en kommentar til Samfunn for alle. - Forbundet støtter dessuten at foreldre som fortsatt har sine voksne med utviklingshemning boende hjemme, skal få rett til permisjon i inntil ti dager i forbindelse med "barnets" sykdom. NFU mener imidlertid at dette skal være en rett til lønnet og ikke ulønnet permisjon som foreslått, understreker Helene Holand.

Familieveiviser

"Familieveiviser" er tittelen på et prosjekt Helsedirektoratet gjennomfører på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet og Barne- og likestillingsdepartementet. Målet er å bedre tjenestetilbudet for familier med barn med nedsatt funksjonsevne.

Prosjektet består av pilot-modeller i bydeler, kommuner og sykehus over hele landet som skal sikre at hjelpeapparatet møter familier på en annen måte enn i dag. Foreldre skal slippe å ta rollen som koordinator for sitt eget barn. Individuell plan vil i denne sammenheng bli et viktig verktøy.

Dokumentarfilmen "Jenta fra Oz" som ble vist i fjernsynet i 2006 viste Christinas foreldre som ble sendt fra den ene delen av tjenesteapparatet til den andre uten å få hjelp til barnet sitt. Denne filmen bidro stor grad til at prosjekt "Familieveiviser" så dagens lys. Som for øvrig er en oppfølger av det treårige prosjektet "TakT – tilrettelegging av kommunale tjenestetilbud til barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier" som ble avsluttet i 2008.

Det står mer om Familieveiviser-prosjektet på www.helsedirektoratet.no/sjelden/prosjekt_familieveiviser

Slåss for helsetilbud til mennesker m

- Mennesker med utviklingshemning har større risiko enn andre for å bli syke. Helsevesenet fungerer imidlertid ikke godt nok til å ivareta deres behov.

Turid og Leif Andersen fra Eidsvoll har, som tidligere omtalt i flere utgaver av SFA (nr.3/08 og nr. 5/08), lenge slåss for at deres multihandikappede sønn Stian (33) skal få den behandlingen og helsehjelpen han ellers trenger. I et innslag i NRK Puls i februar i år viste de til at svikten skjer i alle ledd – fra den kommunale boligen, til fastlegen og sykehusene. Foreldrepåret ha samtidig gitt uttrykk for at mange problemer kunne vært løst hvis pasienter med store kommunikasjonsproblemer hadde fått følge av mennesker som kjenner dem også på sykehuset.

Lederen av Nasjonalt

Kompetansesenter om Utviklingshemmede (NAKU), Karl Elling Ellingsen, stilte i det samme TV-programmet spørsmål om hvorvidt staten har tatt sitt ansvar etter HVPU-reformen. - Det går ikke an å bare sette i gang en reform uten å legge inn nok ressurser. Man forutsetter at helsestellet

til befolkningen for øvrig er blitt bedre, men for pasienter med utviklingshemning har det ikke skjedd, sa han.

Gir seg ikke

Turid og Leif Andersen har imidlertid ikke tenkt til å gi seg. På bakgrunn av reportasjen i SFA 3/08 ble de nylig innkalt til møte med ledelsen i avdeling-en i Helse- og omsorgsdepartementet som er opprettet for å finne løsninger på samhandlingskrisen i helsevesenet. Deretter ble de invitert til å holde foredrag om samme tema ved en konferanse som Pasientombudet i Akershus nylig arrangerte i forbindelse med sitt 40 års-jubileum. Det engasjerte foreldrepåret har i tillegg takket ja til å delta i en arbeidsgruppe som SAFO har opprettet i forbindelse med sitt arbeid med Samhandlingsreformen. De har dessuten tatt initiativ til en uttalelse om samme sak som NFU Romerike lokallag av NFU vil legge fram på forbundets landsmøte i Tønsberg i september.

Storingsrepresentant Kari Kjønås Kjos (FrP)

Statsråd-spørsmål

Storingsrepresentant Kari Kjønås Kjos (FrP) fra Akershus har siden sendt et skriftlig spørsmål til statsråd Bjarne Håkon Hanssen om reglene for samhandling er gode nok. Kjønås Kjos ville vite om statsråden mener at retningslinjene fra Helsedirektoratet fra 2007 om pasienter med særlige bistandsbehov som legges inn på sykehus er gode nok. - Når flere instanser etter loven har likelydende ansvar, blir det uklart hvem som tar initiativ til å lage individuelle planer. Sønnen til Leif og Turid Andersen faller mellom to stoler. Da er det fare for at helt nødvendig omsorg ikke ytes under sykehusinnleggelse, heter det i storingsrepresentantens spørsmål til arbeids- og inkluderingsministeren.

Statsråd-svaret

Helse- og omsorgsminister Bjarne Håkon Hanssen har svart følgende på brevet fra Kari Kjønås Kjos:

- Helsedirektoratet sendte i juli 2007 et brev til landets kommuner, fylkesmenn, regionale helseforetak og helse-

Leif og Turid Andersen holdt foredrag da Pasientombudet i Akershus feiret sitt 40 års-jubileum nylig. Datteren Ragnhild var en av de mange tilhørerne.

med utviklingshemning

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen

foretakene som svar på en rekke henvendelser med spørsmål om hvem som var ansvarlig for utgifter til kommunalt ansatte som bistår i forbindelse med sykehusopphold. Jeg forstår det slik at det er dette brevet det refereres til i ovennevnte spørsmål. Det er i hovedsak finansieringsansvar som behandles i Helsedirektoratets brev. Brevet omtaler ikke alle spørsmål forbundet med pasienter med særlige bistandsbehov som legges inn i sykehus.

Det er i begrunnelsen for spørsmålet vist til uttalelse fra direktør for Helsefag ved Ahus, som anfører at det er sykehusets ansvar å vurdere når det er nødvendig å kalle inn hjelp fra kommunehelsetjenesten. Dette er i samsvar med Helsedirektoratets brev.

Når det gjelder spørsmål om individuell plan, er dette ikke behandlet særskilt i Helsedirektoratets brev. Det er kun vist til at en individuell plan vil kunne være egnet for avklaringer av spørsmål om samarbeid med og eventuelt behov for bistand fra kommunehelsetjenesten under sykehusopphold.

Pasienter med behov for langvarige og koordinerte tjenester har rett til å få utarbeidet individuell plan. Formålet med utarbeidelsen av individuell plan er:

- å bidra til at pasienten får et helhetlig, koordinert og individuelt tilpasset tjenestetilbud
- å kartlegge pasientens mål, ressurser og behov for tjenester på ulike områder
- å styrke samhandlingen mellom tjenesteyter og pasient og eventuelt pårørende, og mellom tjenesteytere og etater innenfor et forvaltningsnivå eller på tvers av forvaltningsnivåene.

Både kommunen og spesialisthelsetjenesten har ansvar for å sørge for at det utarbeides individuell plan. Det er i en egen veileder til forskriften anbefalt at hovedansvaret i de fleste tilfeller bør ligge i kommunen.

Sykehuset har ansvar for omsorg for en pasient i forbindelse med sykehusopphold. Sykehuset har ansvar for å yte nødvendige tjenester til alle pasienter som er innlagt i sykehuset, uavhengig av om pasienten har fått utarbeidet individuell plan eller ikke. At både sykehus og kommune har plikt til å ta initiativ til utarbeiding av individuell plan for pasienter som har rett til å få utarbeidet slik plan, endrer ikke sykehusets ansvar for innlagte pasienter.

Dersom et sykehus kan bebreides for manglende tilsyn av en innlagt pasient, er dette et spørsmål for helsetilsynet, heter det i svaret fra Bjarne Håkon Hanssen.

- Trist svar

- Dette svaret sier meg at sykehuset har et større ansvar enn de faktisk tar. Det er ikke særlig rart. Et sykehus vet ikke hva personer med særskilte behov faktisk trenger, før de har blitt kjent med

dem og da kan det være for sent.

Det er derfor veldig trist at statsråden ikke sier noen ting om han synes ordningen er bra nok eller om han vil gjøre noen forbedring. Det var tross alt det jeg spurte om, sier Kari Kjonaas Kjos i en kommentar til Samfunn for alle.

Brustad-svar

Det er for øvrig verdt å nevne at tidligere helse- og omsorgsminister Sylvia Brustad svarte på et tilsvarende spørsmål fra stortingsrepresentant Sonja Sjøli (H) også fra Akershus i 2008 – uten at denne gråsoneproblematikken ble nærmere avklart da heller.

Statsrådets svar ikke tydelig nok!

- Stortingsrepresentant Kari Kjonaas Kjos tar i sitt spørsmål opp to saker: Det ene gjelder ansvar for pasienter med særlige bistandsbehov som legges inn på sykehus. Det andre dreier seg om individuell plan. Statsråd Bjarne Håkon Hanssens svar handler først og fremst om det siste.

NFUs forbundsleder Helene Holand etterlyser fortsatt et tydelig nok svar fra en statsråd når det gjelder ansvar for de behovene for hjelp som pasienter med helt spesielle behov har når de legges inn på sykehuset. - I brevet fra direktoratet står det at kommunen fortsatt har ansvar for de oppgaver som ikke dekkes av sykehusoppholdet. Hvordan skal dette gjennomføres i praksis? Et slikt ansvar harmonerer ikke med statsrådets svar om at det er sykehusets ansvar å vurdere når det er nødvendig å kalle inn hjelp fra kommunehelsetjenesten.

NFU vil derfor be statsråden om å avklare ansvaret på nytt, presiserer Helene Holand.

Agathe i eget hjem - her forevige med foreldrene Bjørnar og Wenche Mjanger Eide (Foto: Alf Anvedsen).

Stallanemarka høytidelig åpnet

Stallanemarka borettslag i Lindås kommune ble høytidelig åpnet med ordfører Astrid Byrkenes i spissen. De mange gjestene fikk omvisning i de ti leilighetene og to fellesrommene der ca. 20 ansatte fordelt på 13,8 årsverk skal ha sitt daglige arbeid i en attraktiv medleverturnus. Det bidro til at det var over 70 søkere på de ledige jobbene.

De mange som tok ordet takket for det gode samarbeidet mellom andelshaverne, foreldregruppen, kommunen, entreprenøren og Husbanken – for å nevne de viktigste aktørene.

40 ÅR!

31. januar i år var det 40 år siden Rådet for omsorgen for funksjonshemmede ble oppnevnt. I dag heter rådet Statens råd for likestilling av funksjonshemmede – i tråd med den nye loven. Det dreier seg ikke om omsorg – men likestilling.

NFU gratulerer!

Nyttig håndbok

Kommunal kompetanse har utarbeidet en egen håndbok for Råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Boka kan lastes ned fra www.helsedirektoratet.no/deltasenteret.

Boka er også lagt ut på www.nfunorge.org. NFU har for øvrig gitt innspill til innholdet i denne boka.

Er virkelig uinteressant

Serien om Tangerudbakken Borettslag i Oslo kunne du følge på TVNorge åtte mandagskvelder nylig. Den ga et glimt inn i hverdagen til seks personer med utviklingshemning.

AV JAN SCHWENCKE,
KOMMUNIKASJONSSJEF I NFU

Kameraet fulgte dem i og utenfor deres selveide leiligheter i borettslaget, på ferie, på jobb, på dans og på grillfest. Bjørn Terje ønsker å slanke seg, Cecilie er forelsket. Olav er sjefen, Hans liker å passe tiden, Anne koser seg alene i egen leilighet og Hege Anette drømmer om å synge i Melodi Grand Prix. Alle deler de sine tanker og drømmer med oss seere. Tilbakemeldingene fra seerne er svært gode og en Facebook-gruppe var nylig oppe i mer enn 1500 medlemmer. Men mediene var tause både før og etter premieren. Hvorfor?

På en blogg etter visning av første episode kom var det over følgende utsagn om serien: "... Jeg fryktet vel at den skulle bli litt sann "le-av-de-med-Downs-syndrom"-aktig, men der tok jeg feil. For en nydelig serie! Hovedpersonene selv er rett og slett råkule, og jeg digger hvordan serien tar dem på alvor. De kan og vet så utrolig mye mer enn det man tror ved første øyekast, og jeg synes produsentene har vært flinke til å vise hvor forskjellige de seks personene er. Det ble en time med mye humor (på den bra måten) og masse livsglede. Jeg kommer garantert til å følge med fremover, og gir credits til TVNorge for at de har klart å lage et så bra program!"

Helene Holand sier i en kommentar til Samfunn for alle at hun var spent på

“Tangerudbakken borettslag” nt TV?

om serien ville gi et balansert inntrykk av hvordan det er å ha utviklingshemning. Ville den føre til at jeg opplevde disse personene som stakkarsliggjorte? Eller ville den gi seerne opplevelser og kunnskap som bidrar til å skape større åpenhet og mer toleranse? Og kanskje knuse noen myter?

Mange myter

Helene Holand sier at hun ble positivt overrasket. Serien er en såkalt ”feel-good”-serie, og en svært så familievennlig sådan. - Den har nerve og et viktig budskap. Det finnes mange myter om mennesker med utviklingshemning: “De greier seg ikke selv, de er avhengig av andre”. “De kan ikke ha en vanlig jobb”. “De passer ikke inn i en vanlig skoleklasse”. “De kan ikke bo i en vanlig bolig”. “De kan ikke leve et vanlig liv”. “De trenger spesialløsninger”.

De seks beboerne i Tangerudbakken Borettslag viser, sammen med sine foreldre, at det nytter å stå på og at myter kan knuses. I nært samarbeid mellom familiene og kommunen har de seks personene fått et hjem som de stortrives i. Den enkelte kan låse seg inn og ut av sin egen leilighet. Alle kan lage sin egen mat, besøke hverandre eller holde seg for seg selv, komme seg opp om morgenen på egenhånd, komme seg på jobb... Ja, rett og slett leve et vanlig liv.

Hvis de trenger hjelp, er den rett rundt hjørnet. De har rett til hjelp, og de får den. Oslo kommune leier en leilighet i borettslaget som tjenesteyterne har som base. All hjelp gis på beboernes premisser. Kommunens ansatte minner om når rengjøring er nødvendig og skal gjennomføres, men beboerne er selv med på renholdsarbeidet i egen lei-

Beboerne i Tangerudbakken figurerte på alle busser og trikker i Oslo i forbindelse med lanseringen av TV serien (Foto: Bitten Munthe-Kaas).

lighet. Maling utvendig gjør beboerne på dugnad – med litt hjelp fra foreldre.

Uinteressant?

Kommentarene på Facebook viser at serien traff seerne godt. Verdien av den kan ikke måles i penger. Den viser at mennesker med utviklingshemning med loven i hånden har rett til de samme mulighetene i vårt samfunn som alle andre. Problemet er at kommunene ikke oppfyller sine forpliktelser.

Serien om Tangerudbakken Borettslag viser i så måte kanskje et glansbilde av en hverdag for mennesker med utviklingshemning. Den viser samtidig at når forholdene legges til rette fra kommunens side og alle parter er motiverte for å finne gode løsninger – ja, så finner man gode løsninger. Som svært

ofte også er økonomisk gunstige for kommunen. I så måte kan serien virke inspirerende på alle som arbeider for at mennesker med utviklingshemning skal få leve gode liv.

Men tilbake til tausheten fra mediens side: Er det slik at programmer som ”Paradise Hotel”, ”Top Model” og ”Ungkaren” er det eneste TV-titlerne vil ha? Eller kan det være at seerne ønsker et noe dypere og mer meningsfylt innhold å fylle kvelden med?

Responsen fra seerne viser heldigvis det siste.

Tangerudbakken er nominert til Gullruten www.tvnorge.no/nyheter/4432011/4961590

Segregering skjer mer i det skjulte

- Det er litt underlig at den norske enhetsskolen ikke har utviklet et system som kan ta i mot en elev med Downs syndrom i en ordinær skole. Mye er godt i norsk skole, men målet om en inkluderende fellesskole har vi ikke nådd.

Det skriver Kristian Bogen, medlem av fagrådet i Norsk Nettverk for Downs syndrom og pappa til en jente med syndromet som har fullført skoleløpet i normalskolen i en kronikk i Dagbladet 13. Mars i år.

Han konstaterer at hans valg om å la datteren gå i vanlig skole var riktig. Da hun skulle begynne på ungdomsskolen, opplevde han imidlertid et sterkt påtrykk for å sluse henne inn i skolens spesialgruppe. Bogen mener at elever med spesielle behov fortsatt er gjenstand for mange tilfeldigheter og i altfor stor grad blir tatt ut av eller utestengt fra fellesskapet i klasserommet. - Det som slår meg etter mange års erfaring fra både grunnskole og videregående skole, er hvor lite prinsippet om inkludering egentlig er satt i system, skriver Kristian Bogen.

Han mener det er sterkt ekskluderende mekanismer i norsk skole selv om den gir et skinn av å være inkluderende og gi like muligheter til alle. - Tall fra SSB og KOSTRA tyder på at vi kan være på vei mot et sterkere segregert skolesamfunn enn på lenge, men at segregeringen skjer mer i det skjulte. Det opprettes spesialgrupper og avdelinger på den enkelte skole, og elever blir tatt ut av klassen for å kunne gi dem "bedre" undervisning.

Arbeiderpartiet

Bogen kommer deretter med sterk kritikk av Arbeiderpartiet som i sitt program foreslår... "at det må tas i bruk flere arenaer for mestring og alternative opplegg både i og utenfor skolen for enkelte som sliter med å finne seg til rette i den tradisjonelle undervisningen. - Arbeiderpartiet ønsker en inklu-

derende skole. For noen elever vil det likevel være behov for et bedre faglig opplegg utenfor den tradisjonelle klasseromsundervisningen. Å programfeste uttalelser som dette åpner for et formidabelt handlingsrom når det gjelder organisering av undervisning på den enkelte skole landet over.

Dette avslører en utydelighet og inkonsekvens i Arbeiderpartiets for-

slag til nytt partiprogram. Et program som i større grad enn før vil legitimere tiltaks om undergraver det samme partiets utalte mål om en inkluderende fellesskole for alle. Her trengs en tydeliggjøring, og det er det fortsatt tid til, skriver Kristian Bogen.

Les denne viktige kronikken på www.dagbladet.no

NFU, AP og fellesskolen

NFUs generalsekretær Vibeke Seim-Haugen stiller i en uttalelse på forbundets nettside spørsmålsteget både ved Arbeiderpartiets programkomites forslag til program om den inkluderende skolen og hvorvidt forslaget har substans. Seim-Haugen mener at utsagnet. "For noen elever vil det være behov for et bedre faglig opplegg utenfor den tradisjonelle klasseromsundervisningen". Dette kan oppfattes som om noen stenges ute fra fellesskolen. Seim-Haugen minner derfor om FN-konvensjonen for mennesker med funksjonsnedsettelse hvor det blant annet heter under kapittel 24 "... at mennesker med nedsatt funksjonsevne ikke stenges ute fra det almenne utdanningssystemet på grunn av nedsatt funksjonsevne".

Seim-Haugen mener også at det kan se ut som om Arbeiderpartiet er på full fart bort fra fellesskolen med tanke på at programkomiteen i forslaget om særlig tilrettelagt undervisning skriver som om den kan foregå et annet sted enn i skolen. - NFU savner et klart standpunkt om at dette skal være rektor og skoleeiers ansvar. Vi må bort fra at rektorer og skoleeiere kan overlate dette til andre instanser, det være seg enkeltlærere, særskilte skoler, arbeidsgivere eller sosialarbeidere. Muligheter for slik ansvarsfraskrivelse fører til utestengning, skaper tapere og fører oss bort fra fellesskolen, skriver Vibeke Seim-Haugen blant annet på www.nfunorge.org

NFU og de andre SAFO-organisasjonene har for øvrig skrevet brev til Arbeiderpartiet og påpekt at det nye forslaget ikke er tydelig nok når det gjelder fellesskolen.

Helene Holand i Alstadhaug

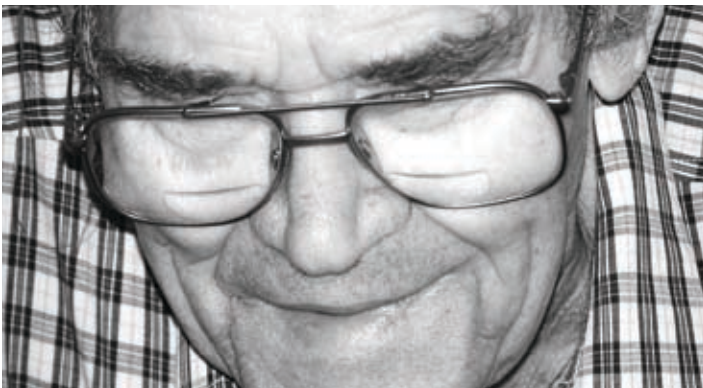
NFUs forbundsleder, Helene Holand, innledet til debatt på et møte i NFU Alstadhaug lokallag i Sandnessjøen nylig. Både pårørende og politikere var til stede.

Temaer som ble diskutert var blant annet ansvarsreformen, brukt av makt og tvang og erfaringer med brukerstyrt personlig assistanse.

"Mitt liv"

Vi minner om konferansen "Mitt Liv" for de europeiske organisasjonene for personer med utviklingshemning. Konferansen skjer i regi av Inclusion Europe og European Platform of Selv-Advocates (EPSA) i Tammerfors i Finland i dagene 24. – 27. juni i år. Hovedtemaet denne gangen er bolig og deltakelse. De finske arrangørene har satset stort på tilrettelegging av konferansen for alle.

Den norske delegasjonen består blant andre av forbundsleder Helene Holand. Hun reiser sammen med landsstyreprerentant Rita Lucia Endresen, 4. vararepresentant til landsstyret, Tom Høisveen, og tillitsvalgt i NFU Sør-Trøndelag fylkeslag Tom Roger Ramsøskar. Holand arbeider dessuten for å skaffe midler slik at tillitsvalgt i NFU Hordaland fylkeslag, Anne Jorunn Økland, også kan delta på konferansen.

Seniorkurs

Har du lyst til å lære om livsfortellinger, gode aktiviteter i eldre år, fotografering og å takle sorg og vanskelige opplevelser? Da er Seniorkurset som Norsk senter for seniorutvikling i Stokke kommune i nærheten av Tønsberg arrangerer i dagene 16. – 18. juni midt i blinken – for akkurat deg!

Årets seniorkurs støttes økonomisk og arrangeres av Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse, Utviklingshemning og aldring i samarbeid med NFU og Habiliteringstjenesten i Buskerud. Opplegget er utviklet i samarbeid med NFU, LUPE, Autismeforeningen og folk som selv har utviklingshemning.

Les mer om kurset på www.aldringoghelse.no
Synne Broen kan gi mer informasjon på telefon 33 34 19 57. Hennes e-post adresse er synne.broen@aldringoghelse.no

Veldedighet

På www.magasinet-selvsagt.no leser vi om avisa Varingen i Akershus som nylig skrev om to jenter som har vunnet 3000 kroner i et NRK-program. Jentene hadde selv bestemt at pengene skulle gå til "forsterket avdeling" ved Ulverud skole. Én av de giverglade jentene går i klasse med noen av de funksjonshemmede elevene, og ville derfor glede alle på "forsterket avdeling" med noe ekstra hyggelig, skriver avisen Varingen.

- Det synes vi er veldig flott. Jentene fortjener virkelig en stor takk fra oss og en omtale i Varingen, sier May Brith Sørevik, daglig leder på "avdelingen for funksjonshemmede", til avisen.

NFUs forbundsleder Helene Holand kommenterer Søreviks takksigelse slik: - Jeg kan jo ikke si annet enn at det er pent gjort av medelevene. Denne saken viser samtidig så altfor tydelig at vi har langt igjen før mennesker med utviklingshemning respekteres som likeverdige samfunnsborgere. Ulverud skole bør gå i seg selv og se på hvordan de kan organisere undervisningen til alle elever slik at alle blir inkludert. Skolen bidrar i hvert fall ikke til det ved å ha "forsterket avdeling" og "avdeling for funksjonshemmede".

Årets årskonfe

PÅ KONFERANSEN: BITTEN MUNTHE-KAAS

Konferanser flest går kjapt i glemmeboka. Et hederlig unntak er årskonferansen til NFU Vest-Agder fylkeslag "Høyere utdanning og et inkluderende arbeidsliv – også for utviklingshemmede", som ble arrangert i Kristiansand nylig.

Synd at ikke mange flere kjente sin besøkestid og hadde satt av de to dagene. Som skulle vise seg å være spekket med både underholdende, inspirerende, lærerike og tankevekkende innslag – formidlet med ulike uttrykk. Vi hadde uten problemer kunnet fylle hele SFA med skriverier om alt som ble sagt, sunget og fremført både fra scene og talerstol. Leserne kan selv gå inn

på www.nfunorge.org/vest-agder og deretter google fram informasjon om hver enkelt bidragsyter på bakgrunn av konferanseprogrammet som fortsatt ligger der.

For i stedet for å skrive litt om alle har vi denne gangen valgt å bruke den begrensede spalteplassen til fotoglimt og noen filosofiske refleksjoner som vi håper leserne vil ha glede av.

Elever fra Vågsbygd videregående skole underholdt med sang og skuespill.

ranse!

- Min fra sa alltid: "Var det ikke motbakker, kom vi aldri høyere," sa filosof Henrik Syse.

– Alle mennesker har iboende verdighet

- Alle mennesker har en iboende verdighet. Denne verdien har vi i oss selv – ikke på bakgrunn av hva vi klarer, har gjort eller andre har satt på oss. Den er gitt oss av Gud, av Vår Herre. Eller, for den som vil unngå et religiøst språk: Den er gitt oss av naturen, den tilhører hvert menneske som en gave.

Filosof Henrik Syse ved Institutt for fredsforskning minnet i sitt foredrag om at vi alle er like mye verdt uansett hvor vi kommer fra, hva vi klarer og hvor lenge vi klarer det. - Livet har forskjellig lengde. Et liv på noen få år er like fullverdig som et på nitti. Spørsmålet er om vi tar konsekvensen av det og er villige til å prioritere å få fram menneskeverdet. Eller lever vi i et samfunn der vi har så mange goder

at vi kan spre dem ut som leverpostei på en brødskive og bruke opp alt - slik at det ikke er nok til dem som trenger det mest?

Tar vi konsekvensen av det i vår mellommenneskelige omgang? Behandler vi hverandre med den nødvendige ærefrykt?

Bobleplaten

Jeg har arbeidet med etikk i ulike sammenhenger i mange år. Jeg vet at mennesker kan gå i stykker og knuses hvis de ikke behandles ordentlig. Tar vi konsekvensen av det? Tar vi godt nok vare på hverandre? Når vi skal sende en skjør kopp i posten, pakker vi den inn i bobleplast. Gjør vi det med hverandre?

For all del: Vi mennesker trenger noen ganger å gi hverandre tøffere tilbakemeldinger eller ta tøffe beslutninger. Livet er sånn. Men gjør vi det med nødvendig ærefrykt og omsorg? Passer vi på at bobleplasten er på – slik at enkeltmennesket bevarer? Vi ser stadig utslag at dette ikke skjer, påpekte Syse.

Han kom flere ganger inn på hvor flott han mener det er at vi mennesker ikke er helt like. - Tenk så kjedelig om vi hadde vært det! Spørsmålet er om vi setter nok pris på den rikdommen det er å leve i et samfunn der mennesker er ulike og skal dyrke forskjelligheten. Det er jo dét som gjør samfunnet vårt verdt å leve i! Samfunn der alle skal gå i takt, har uten unntak feilet. Vi må

Representanter for Sound of Happiness stilte kritiske spørsmål til Øystein Haram.

Øystein Haram fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet måtte steppe inn for statssekretær Laila Gustavsen

FAFO-forsker Terje Olsen reflekterte over arbeidstilbudet til utviklingshemmede.

skape et samfunn der vi dyrker forskjelligheten – der vi ser livet fra flere sider.

I vår kultur er det vanlig å definere tiden som en linje. Vi tar for gitt at historien er det. Vi tenker linje – utrolig dynamisk – og denne tidslinjen som kalles fremskrittet går veldig fort akkurat nå. Det vi må sikre oss, er at etikken og verdiene ikke blir liggende på etterskudd.

“Fremskrittet”

Tenker man etisk – eller ut fra verdier – må fremskrittet bygge på etikken, ikke omvendt. En skulle tro at når det dukker opp nye muligheter som gen-teknologi og datateknologi, kunne det vært godt å ha litt tid til å tenke over hvordan de kan tas i bruk for å tjene menneskene. Vi lever imidlertid i en

tid der fremskritt-tidslinjen ser ut til å ha et forsprang. “Fremskrittet” kommer ofte før vi får tenkt over hvordan tingene kan legges til rette på en måte som gavner oss. På samme måte får vi verken summet oss eller tenkt oss om når vi stadig må forholde oss til nye regler og forskrifter. Mitt spørsmål blir da: Har vi plass til etikken – til verdiene – til oss alle – i dette?

Målet må være at vi skal ha det. Men hva gjør vi med det? Noen ganger klarer vi det. Men det motsatte skjer ofte, eller slik opplever i hvert fall mange det. Fremskrittet og teknologien blir viktigst – samtidig som vi skal forholde oss til etikk og til å skulle være snille med hverandre. Problemet er at alt dette må veves inn i hverandre – inn i fremskrittet og teknologien. Det jeg nå antyder, er vanskelig – hvis vi skal ta

det på alvor. Det krever at vi øker hastigheten på vår tenkning og refleksjon om moral og verdier. Noe som ikke er lett – ettersom god refleksjon om etikk og mellommenneskelige verdier er tidkrevende.

Jeg blir av og til intervjuet på radio. På P2-programmene “Sånn er livet” og “Verdibørsen” er det som oftest flust med tid. På det som tidligere het Kanal 24 er det også flinke og velmenende programledere. Men der får man gjerne følelsen av at man får halvannet minutt til å belyse kompliserte etiske problemstillinger. Det er ikke lett.

Ofte får jeg følelsen av at vi i dag lever i et slags Kanal 24-samfunn - der alt skal skje raskt, og samtidig. Vi sier så fint at det er viktig med etikken, verdier og menneskers iboende verdighet.

Tenk om mange flere praktiserte inkluderende arbeidsliv som bedriftseier Steinar J. Olsen ved Stormberg i Kristiansand!

Teatersjef Ellen Horn fortalte om sitt samarbeid med skuespiller Marte Wexelsen Goksøyr.

Universitetslektorene Gudrun Stefansdottir og Vilborg Johannesdottir orienterte om et studietilbud for utviklingshemmede ved Universitetet på Island.

Vår utfordring er å rydde tid til det!

Tid til hverandre

Hvordan vi bygger samfunnet, handler om måten vi behandler hverandre på. Det blir vanskelig når vi har dårlig tid. Vi må likevel legge inn varmen. Dette handler om måten vi er på. Om hvordan vi også med kroppsspråket vårt, ja, hele vår væremåte, klarer å signalisere at det enkelte mennesket er viktig. Når det er noe den enkelte vil si, så må vi sikre oss at de får si det. Det skal ikke alltid være "for dårlig tid". Et problem i dag er at det er blitt prestisje å ha dårlig tid. Det er nærmest blitt et nederlag å si at "Kan vi ikke sette oss ned i ti minutter?". Vi må vise at det å ha tid til hverandre er noe av det fineste og mest prestisjefylte som er!

Jeg liker astronomen Knut Jørgen

Røed Ødegaard. Han er sikkert en flink astrofysiker, men mest synes jeg det er flott at han er så glad bestandig. En kan spørre hvorfor – ettersom han jobber med stein daue ting som han aldri får kontakt med. Når noen spør ham om hva han gleder seg mest til i året som kommer, kan man regne med at det handler om noe som skal skje med Venus-passasjen eller et annet komplisert naturfenomen. Den mannen er glad i faget sitt – og det synes jeg er noe av det flotteste som er!

Jeg er også glad i astronomi og forstår hans entusiasme. Men enda viktigere er det at hvert enkelt menneske er som et levende univers. Derfor er det klart at arbeidet vårt skal fylles med positivitet og glede! Så derfor skal vi tenke på Knut Jørgen når vi har en dårlig dag. Som forsker vet han at mye ikke

lykkes, eller at det ofte er overskyet når et stort astronomisk fenomen dukker opp. Vi mennesker møter mange skuffelser i livet og får ikke alltid til det vi gjerne vil. De virkelig viktige tingene i livet er faktisk vanskelige. Det er det som gjør dem spennende – og viktige! Og så vokser vi virkelig – mens vi arbeider med dem. Min far sa alltid at "...var det ikke motbakker, kom vi aldri høyere". Og der går vi sammen, ikke alene. Det må være det viktigste.

Det sentrale adjektivet på denne konferansen er inkluderende – at vi inkluderer hverandre – at vi er sammen, at vi står sammen, at ingen står utenfor kretsen. I arbeidet med å bygge et inkluderende samfunn, gjør vi det – og den jobben har jeg lyst til å være med på, sa Henrik Syse.

Nei og nei!

I forrige utgave av SFA skrev vi om nåværende landsstyremedlemmer og vararepresentanter som hadde svart ja, nei eller tja på om de vil stille seg til disposisjon for en ny landsmøteperiode.

Medlemmene av NFUs landsstyre, Gørild Skancke og Alf Anvedsen svarte begge ja. I etterkant har begge ombestemt seg – og har nå meldt at de likevel ikke ønsker å stille en periode til.

TV-Aksjonen 2002

På bakgrunn av den diskusjon en som har oppstått i media angående Atlas-alliansens forbruk av midler innsamlet under TV-aksjonen "Et nytt liv" 2002, er det avholdt et møte mellom representanter for Atlas-alliansen og NRKs Innstillingsråd.

Det er enighet om at Atlas-alliansen har fått rett til å bruke midlene over en 10 års periode. Det er videre enighet om at begge parter bidro til den uklarhet som oppstod ved tildelingen angående frist for bruk av midlene, og at begge parter burde ha avklart situasjonen da.

Det er endelig enighet om at ingen av midlene innsamlet av Atlas-alliansen har vært brukt til organisasjonens administrasjon.

**Alt innen
trelast og
byggevarer**

MAXBO
NITTEDAL
Tlf.: 67 06 76 60
Fax: 67 07 15 18
www.maxbo.no/nittedal

BoligPartner

Storgt. 121
2615 Lillehammer

Tlf: 62 33 71 00
www.boligpartner.no

kraftinor

P.b. 54, 8501 Narvik
Tlf: 02006
www.kraftinor.no

Tømmertransport

Helge Staum

2760 Brandbu

Tlf: 90 10 16 39

**Hedalm
Anebyhus**

Tlf: 62 58 00 04
www.hedalm-anybyhus.no
Pb.23, 2601 Lillehammer

Vestfold

SØLV I 120 ÅR
A/S Th. Marthinsen
Sølvarefabrikk

Tlf. 33 34 48 00 • støtter NFU

Odd Gleditsch AS
Støtter NFU
Les www.gleditsch.no

**God
vår!**

Hordaland

**Haugesund
Sparebank**
Avd. Bømlo 5443 Bømlo
Tlf. 03240 - Fax. 53 42 60 71

**ÅSANE
BARNEVERNTJENESTE**
Kommunehuset
5105 Eidsvåg
Tlf: 55 56 68 50 Fax: 55 56 67 60

Morodals- festivalen

Utendørs musikkfestival på Sand i Nord-Odal
for alle
lørdag 20. juni fra kl.12.00 til kl.21.00

Gaute Ormåsen, Jan Cato, Age og Sputnik kommer.
Kommer du?

Inngang: kr. 200 (ledsagere kr. 100), barn 7 – 15 år kr. 100,-

Se mer om musikk og mere
på

www.morodalsfestivalen.no

Arrangeres av NFU Nord-Odal lokallag, NAFO lokallag avdeling Glåmdal og
Nes, Trollringen kulturforum og Odalskommunene.

 billettService.no

Billetter kjøpes på Tlf. 815 33 133

Morodalstelefonen: (+47) 99 12 12 34, E-post: post@morodalsfestivalen.no

ErgoSeat as

Møllendalsveien 1 – 5009 Bergen
Tlf.: 55 31 71 10 – Faks: 55 31 71 11
www.ergoseat.no

Leverandør av
barnehjelpemidler
og skallseter

Lett å legge - lett i vekt...

Et norsk kvalitetsprodukt fra

NITTEDAL
TORVINDUSTRI A.S

www.nittedal-torvindustri.no
Tlf.: 62 95 58 20 - Fax: 62 95 58 21

BUE STIFTELSEN

Langørjan gård, 7100 Rissa

Tlf. 73 85 30 00

www.buestiftelsen.no

RICHARDS
Graveservice

NO 987884037 MVA

Tlf. 90 96 89 87
3766 Sannidal

GRAVING - TRANSPORT - SPRENGNING

HUSNES
STORSENTER

Nyåpnet senter
høsten 2008
over 50 butikker

Tlf: 53 47 12 00

Gode løsninger som gjør det lettere i det daglige

MEMOplanner er en digital kalender. Hjelper deg å huske avtaler, strukturere dag, uke, måned og år. Påminnelse kan mottas som lyd, talemelding og sendes som SMS. Har pekeskjerm for tilrettelegging og endringer. Informasjon kan også legges inn fra en annen PC - via Internett (fjernhjelp).

Rolltalk øyestyring Intelligaze er vår nye øyestyring som gjør det mulig å betjene funksjonene i Rolltalk bare ved å se på skjermen. Den er mobil og lett å bruke, også for personer med ufrivillige bevegelser. Én viljestyrtbevegelse er nok!

En trygg tilværelse. Trygghet er å vite at den som skal hjelpe blir varslet når det trengs. Vi har et bredt sortiment av varslingsløsninger som passer til ulike behov og alle aldre.

Vil du vite mer? Se vår hjemmeside med produkter, nyheter, kurs og presentasjoner - eller ta kontakt.

Vi jobber med hjelpemidler – det handler om mennesker

Falck Igel AS – Tlf 37 14 94 50 – post@falckigel.no – www.falckigel.no

NYE IMPREZA MED BOXER DIESEL!

**Velkommen
til prøvekjøring**

IMPREZA 2.0 COMFORT
med BOXER DIESEL
og symmetrisk AWD
fra kun kr.

Impreza 2.0D Sport Premium
fra kun kr.
Impreza Classic bensin/aut
fra kun kr.

*Frakt, leverings- og reg.omkostninger (varierer utover i landet) samt årsavgift kommer i tillegg. Det tas forbehold om trykkfeil og eventuelle endringer i spesifikasjoner fra fabrikk. Bildene kan avvike fra tilbudte modeller. Pris gjelder for standard modell og vil avvike avhengig av tilleggsutstyr og forhandler. Forbruk: IMPREZA bensin: 0,75-0,84 l/mil. CO2-utslipp 176-199 g/km. IMPREZA diesel: 0,58-0,68 l/mil. CO2-utslipp 152-155 g/km.

Stensgård & Co

Bilforretning A/S www.stensgaard.no
2625 Fåberg • Tlf. 61 27 02 00 • Fax: 61 27 02 19
E-post: stigatle@stensgaard.no

ØYHUS MOTOR AS
Ø. Totenvei 130 - Gjøvik - Tlf. 61 13 36 00

SUBARU
Motorsenteret Heidal AS
Ysteriveien 5 • 2676 Heidal • Tlf. 61 23 34 00 • Fax 61 23 06 19
www.motorsenteret-heidal.no

Stadig flere reisemål fra Torp

Du slipper parkeringsproblemer og lang ventetid. Du kommer til en moderne og effektiv flyplass. Du kan velge mellom stadig flere reisemål over hele verden.

For mer informasjon og gode reisetilbud se:

torp.no

Charter vinter

- Gran Canaria
- Lanzarote
- Tenerife

Charter sommer

- Rhodos • Kypros
- Kreta • Mallorca
- Kroatia • Tyrkia

- den enkleste veien til verden

SOLTUN :-)
FOLKEHØGSKOLE

- Allsidig - Friluftsliv for funksjonshemmede - Peacebuilding
- Ridning og hestestell - Backpack surprise
- Backpack foto - Backpack Kunst.

Tilrettelagt for ulike grupper funksjonshemmede.
Ta kontakt!!!!!!

www.soltun.fhs.no

SOLTUN :-)
FOLKEHØGSKOLE
9440 Evenskjer - Tlf. 77 08 99 30

Nexans

Nexans Norway AS

- din varmekabel leverandør

www.nexans.no

Lomper Lefser Møljebrød

Vikkollveien 6A, 3050 Mjøndalen

Tlf: 32 23 60 60

Hallås Elverum AS

RÅDGIVENDE INGENIØR ELEKTROTEKNIKK

Tlf.: 62 41 75 55 Fax.: 62 41 75 60

PÅ DANSEFOT med Quality Hotel & Resort Fagernes

Hold av disse helgene til høsten!

FREDAG 23. OKTOBER
Swing deg til
LASSE STEFANZ

LØRDAG 24. OKTOBER
CASANOVA
med **FRØYA**

- som har ligget på topp på VG-lista!

Pris for hele helgen pr. pers. i dob. rom inkl. 1/1 pensjon og bill. begge kvelder 2.590,-
Cc fredag 250,- - lørdag 200,- - Begge kvelder 400,-
Dørene åpner kl. 21.30 begge kvelder. Dansen starter kl. 22.00

- og ikke nok med det...

FREDAG 20. NOV.
Vi gjentar suksessen med
ANNE NØRDSTI

LØRDAG 21. NOV.
DÆNSEBÆNDET

Pris for hele helgen inkl. 1/1 pensjon og billetter begge kvelder kr 2.390,-
Cc fredag 200,- - lørdag 200,-
Begge kvelder 350,-

Velkommen til dansegleder på

QUALITY HOTEL & RESORT FAGERNES
Tlf. 61 35 80 00 • www.fagernes-hotel.no

Vi gir mennesker muligheter

Les mer om tjenestene på våre nettsider, www.nav.no/telemark

Du kan også benytte NAV servicesenter på telefon 800 33 166 (hverdager 8-18)

**INTEGRERT KULTURFESTIVAL FOR UNGDOM
22. - 27. JUNI 2009 - HARSTAD**

VERKSTEDER TILPASSET UTVIKLINGSHEMMEDE:
"RØFFE RIFF" og "PERLER OG POESI"

FRA 14 – 40 ÅR
PROFESJONELLE INSTRUKTØRER
STOR AVSLUTNINGSFORSTILLING
VERKSTEDER PÅ DAGTID
OG SOSIALE AKTIVITETER
PÅ KVELDSTID

**PÅMELDINGSFRIST:
20. MAI 2009**

WWW.NUK.NU
EN DEL AV FESTSPILLENE I NORD-NORGE

design: www.hipphurra.no - Illustrasjon: Flu Hartberg

**Valdres
folkehøgskule**
-midt i vintereventyret

2920 Leira i Valdres

Valdres folkehøgskule er en tradisjonsrik skole som ble stiftet i 1899. Vi har dermed lang erfaring med å drive folkehøgskole. Vi har plass til rundt 100 elever, og er kjent for å ha et svært godt miljø på skolen vår.

Vi ønsker deg velkommen som søker på Valdres Folkehøgskule!

Tlf: 61 35 95 00
E-mail: valdres@vintereventyr.no
www.vintereventyr.no

Vi støtter NFU's arbeid

*La drømmene bestemme....
La drømmene bestemme....*

Ferie for mennesker med ledsagerbehov

Kontakt:
Janita K. Marolia
33 45 40 00 / 98 24 30 23
janita@norsk-samson.no

Adresse:
Norsk SAMSON
Torget 1A
3210 Sandefjord

www.norsk-samson.no

**NORSK
SAMSON**
Avlastning & Ferieturer

ThyssenKrupp Monolift AS

ThyssenKrupp Monolift AS er Norges ledende leverandør av heiser for bevegelseshemmede. Vårt hovedkontor er i Oslo og vi har lokale representanter i alle landets fylker.

Vi representerer ThyssenKrupp Accessibility, som med over 40års erfaring er verdens største produsent av heiser for bevelseshemmede.

Heisene produseres i Tyskland, Holland, England og Sverige og vi leverer stol- og rullestolheiser for alle typer trapper, samt vertikalheiser av ulike typer.

Tlf: 23 17 37 00

Fax: 23 17 37 02

e-mail: monolift@monolift.no

www.thyssenkrupp-nordic.com

Tekniske hjelpemidler til lek, trening og behandling for barn, ungdom og voksne

Bamse Produkter
Tlf: 63 30 01 05 Faks: 69 30 01 06
Ny mailadr: info@bamseprodukter.no

www.bamseprodukter.no

BAMSE

Produkter

ØKSNES ASVO AS

- En Vekst bedrift

Bilde: Inger Lise Sundt

Kontakt: Øksnes ASVO AS
Storgata 28, 8430 Myre
Tlf: 761 33600 asvo2@online.no

ICA NÆR
BRUKTHANDEL
LIFE HELSEKOST
VÅRE HJEM
SØM, GAVER OG INTERIØR
KAFE
TRANSPORT
GODS EKSPEDISJON
TREPDUKSJON
VED SENTRAL
DAGSENTER

BLI MED PÅ STOLTHETSPARADEN
i Oslo 13. juni 2009!

Stolthetsparaden 2008 ble en historisk stormønstring av personer med funksjonsnedsettelse.

Bli med å gjenta suksessen!
Du inviteres herved til å delta på Stolthetsparaden 2009!

Utfordre også andre til å delta!
Paraden vil også i 2009 starte på Youngstorget kl. 12.00 og avsluttes i Olav V -plass på sjøsiden av rådhuset i Oslo!
Det planlegges et forrykende og inspirerende program!

SETT AV DATOEN NÅ!

www.stolthetsparaden.no

FURENE
Furene, 6100 Volda
 Tlf: 70 07 48 50
 Fax: 70 07 48 51
www.furene.no
 Støtter NFU arbeidet lokalt

ORKDAL KOMMUNE
 Kommunesenteret
Tlf. 72 48 30 00
 Telefaks: 72 48 30 01
www.orkdal.kommune.no

Maskinentreprenør
Trygve Knutslid
 Liebakv.11
 3825 Lunde
Tlf: 35 94 76 41
 Mob: 991 51 858
 Støtter NFU

SORAL
Sør-Norge
Aluminium AS
 5460 Husnes
Tlf. 53 47 50 00
 Fax. 53 47 50 26

Einar Espedalen AS
 ENTREPRENØR
 • MUR • PUSS •
 OG
 • FLISARBEID •
 • PEISER •
 Telefon 5. 3800 80
Tlf.: 35 06 00 10
MOBIL: 91 10 65 26
 Engdalsveien 10, 3800 Volda

3864 Rauland
Tlf: 35 06 21 90
Faks: 35 06 21 99
 E-mail:
post@rauel.no
 Støtter NFU's arbeide

Parker Hannifin AS
 Pb. 3008, 1402 Ski
Tlf. 64 91 10 00
www.parker.com

STJØRDAL
KOMMUNE
 Kjøpmannsgt. 9
 7500 Stjørdal
Tlf. 74 83 35 00
 Fax. 74 83 35 99
www.stjordal.no

EIDSMO
 SPEKEMAT

PROSJEKT
PARTNER
 - Byggteknikk
 - Prosjektadministrasjon
 - Byggeledelse
 Tlf: 75 55 13 00
 Faks 75 55 13 10
 firmapost@prosjektpartner-bodo.no
 Terminalveien 10, 8006 Bodø
 P.b. 1363 - 8001 Bodø

AMFI FLORØ
Tlf. 57 74 01 91
www.amfi.no

NORCEM
 et selskap i Heidelberg Gruppen

DATA CONSULT
Nesbyen a/s
En nyttig samarbeidspartner
 Næringstunet Nesbyen **Tlf. 32 07 27 10**
 Sjøheimvegen 26 **Web: www.dcnesbyen.no**
 3540 Nesbyen **E-post: firmapost@dcnesbyen.no**

HAUG OG RUUD AS
 TEKNISK ENTREPRENØR - BLIKKENSLAGER - VENTILASJON - RØRLEGGER
 Tlf: 61 27 09 00 e-post: post@haugorud.as
 Besøksadresse: Oskar Skoglysv. 2, 2619 Lillehammer
 Postadresse: P.b. 1070, 2605 Lillehammer
www.haugorud.as

ORTO
Lymfeødem, Støtterputer
og Parykker AS
 Ta gjerne kontakt for info eller demonstrasjon
 Gjøstiv. 17, 2614 Lillehammer
Tlf. 61 25 45 50 - Fax. 61 25 04 30

Drammen Ortopediske Institutt as
 Kontoradresse: Rosenkrantzgt. 17, 3018 Drammen
 Postadresse Postboks 1034, 3001 Drammen
Tlf. 32 83 04 15 Fax. 32 83 16 84 www.doi.no

Active Media-systems Norge AS

Postboks 24, 3341 Åmot

Tlf. 32 78 17 50

Fax: 32 78 17 70

Leveringsadresse:
Katfos Næringspark
3360 Geithus

- MARKETING
- TRYKKSAKER
- LAYOUT
- GRAFISK DESIGN
- MARKEDSFØRING
- DISTRIBUSJON

litt ditt

Gol Taxi

Taxi, Maxitaxi og Rullestol

320 74 213

Molde

Parkeringshus

Kirkebakken 4A, 6413 Molde

Tlf: 71 11 10 00

www.molde.kommune.no

TØMRERMESTER ING.

ARILD THOMASSEN

* Rehabilitering * Nybygg * Forskaling *
Byggmelding * Byggtegninger

Tlf: 32 88 44 58 Mob: 926 20 586

Baklia 4, 3030 Drammen

Morten & Søren Skadeservice AS

32 75 08 00 Prestebråtan 18, 3300 Hokksund

Nybygg-tilbygg-skade-restaurering

Mobil Søren: 416 22 222

Mobil Morten: 901 78 587

Bruk oss Støtt NFU

Grenland Mekaniske AS

Tollbodgt. 27, 3923 Porsgrunn

Tlf. 35 93 36 00 Fax. 35 93 36 01

www.grenmek.no

**Sør-Trøndelag
Fylkeskommune**

Tlf: 73 86 60 00

**MB MJØNDALEN
GS BILGUMMISERVICE AS**

HAGATJERNSV. 31 - 3050 MJØNDALEN - TLF. 32 87 47 70

ALT I DEKK

Aust-Agder fylkeskommune
støtter arbeidet til Norsk Forbund for utviklingshemmede

Aust-Agder Fylkeskommune

Serviceboks 606, 4809 Arendal

Tlf: 37 01 73 00

postmottak@aa-f.kommune.no

www.aa-f.kommune.no

Skien Bil AS

Telemarksveien 61

3734 Skien

Telefon: 35 91 55 55

Telefax: 35 91 55 79

Åpningstider:

Man. - fre. 07.30 - 16.30

Tor. : 07.30-19.00

Lør.: 10.00-14.00

Fri service 3 år/ 50.000km på personbiler

*STAR setter farge på tilværelsen både for interior og eksterior.
Kjøp direkte fra fabrikken uten fordyrende mellomlegg.*

Husebysletta i Lierstranda

Tlf: 32 85 74 70 Fax: 32 85 73 07

www.starutsalget.no

Åpningstider: man-tir og fredag 9:30-17:00 tors. 9:30-19:00 Lør. 9-15:00

 Buskerud	 Akershus
Oddvar Thoen AS <i>Elektroentreprenør</i> Osloveien, Honefoss *Bruk oss*Støtt NFU*	Kompetanse og Aktivitetsenter Tlf: 63 93 08 95 Bahusvegen 2030 Nannestad
VA-RA Regnskapsservice 3340 Åmot	 Hedmark
Numedal Betong AS Tlf. 32 74 52 70 Bergstøl Pukkverk og Sandtak AS Nore Bygg Tlf. 32 74 53 34/992 67 920	Skarnes Elektro AS <i>Støtter NFU arbeidet</i>
Helle Sjøvåg Sivilarkitekt mnl Møllev.4, 3440 Røyken Tlf: 31 28 24 77 Mob: 909 29 032	 Nord-Trøndelag
Hokksund Båt og Camping <i>Laksefiske, bespisning m.m</i> Besøk oss, Velkommen	Midtre Namdal Vekst Akslavn.5, 7820 Spillum Tlf: 74 21 66 10
Øvre Eiker Kommune Støtter NFU arbeidet www.ovre-eiker.kommune.no	 Nord-Trøndelag
Partner AS *alt innen kontor og data +innstallasjon og service Tlf. 32 27 35 40	Kopperå Elektro A/S 7533 Kopperå Tlf: 74 81 41 60
Hobbelstad&Rønning AS <i>Når noe skal bygges www.hr-as.no</i> Tlf: 32 75 30 44 3300 Hokksund	Vestfold
Håvar Ingebo Graving & Transport *Gode referanser*Tlf: 917 02 047	Holmestrand Optikk <i>*Bruk oss-støtt NFU*</i>
Terje Tandberg Transport <i>*Støtter NFU arbeide*</i>	Oppland
Veggli Handelsforening Tlf. 32 74 61 08 <i>*Bruk den lokale butikken*</i>	Lillehammer Produkter AS Smedstadv.27, 2605 Lillehammer Tlf: 61 22 18 80
Midt Nett Buskerud Nedmarken - 3370 Vikersund Tlf. 32 78 32 78	Snertingdal Auto 2826 Snertingdal Tlf. 61 18 43 35
Brdr. Katrud AS hus, hytter, ombygging 3055 Krokstadelva Tlf: 90 12 24 37	Valdres El-prosjektering Gamlevn. 3, 2900 Fagernes Tlf: 61 34 76 62
Golberg AS Aut. mask. entreprenør 3550 Gol Mob. 481 52 210	Rune's Vaktmestertjenester Øvrevei 669, 2838 Snertingdal Tlf: 47 61 42 55
 Sør-Trøndelag	Samarbeidene Revisorer AS Gjøvik Tlf: 400 34 100
Melhus Banken Tlf: 72 87 80 00 www.melhusbanken.no	Winther Regnskap ARF 2900 Fagernes Tlf: 61 36 66 88
Orkdal Energi AS 7320 Fannrem Tlf: 72 46 63 60	Hadeland Produkter AS Mohagen - 2770 Jaren Tlf: 61 33 95 00
Melhus Regnskap AS Pb.10, 7211 Korsvegen Tlf: 72 87 82 00	Frank Ivar Eriksen Elgv. 23, 2830 Raufoss Tlf. 90 18 35 16
Fosenkraft Installasjon AS 7160 Bjugn Tlf: 72 52 04 20	Lillehammer Sykehjem Gudbrandsdalsv.235, 2619 Lillehammer Tlf: 61 24 86 00
	Ole Andreas Haadem <i>Byggtapetserer og maler</i> Tlf: 951 43 861

FAGFORBUNDET
Porsgrunn
Fagforbundet Porsgrunn støtter NFU lokalt
Tlf. 35 54 72 68

ORTOCARE
NORDLAND

Besøksadresse:
Gidsken Jacobsensvei 32,
8008 Bodo

Postadresse:
Postboks 1114, 8001 Bodo

Tlf: 75 50 74 20
Faks: 75 50 74 21

E-post: post@ortocare-nordland.no
Web: www.ortocare-nordland.no

Offentlig godkjent
leverandør av Spesialsko,
proteser og ortoser

Kjeden OrtoCare skal gjennom
sitt samarbeid til enhver tid ha
fokus på å bedre kvaliteten på
ortopediske hjelpemidler og
bedre livskvaliteten for våre
kunder.

Sammen for bedre kvalitet og service

Industribygg AS
Post- og besøksadresse: Gjøvik Rådhus, 2610 Gjøvik
Tlf: 61 18 98 18

Hadelands største bakeri
HADELANDSBAKERIET
Jaren. Tlf. 61 32 81 38
Konditoriet Gran Tlf: 61 33 18 70

SpareBank
Gjøvik

Trehus
eksperten AS

Tlf. -61232555 -97542010 -90870332
Industriv. 4B , 2680 Vågå. Faksnummer 61232556
www.trehuseksperten.no

Profilmateriell

Buttons i to varianter:

Liten 3,- kr

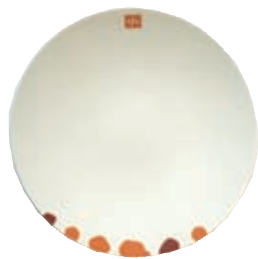
Stor 5,- kr

Pins 20,- kr

Klistremerker
6 merker per ark 6,- kr

Tallerken 130,- kr

Bordvimpel
Uten fot 150,- kr

NFU formidler
salg av fot,
ca. 150 kr i tillegg

Krus 130,- kr

Skulderveske 150,- kr

Kursmappe 20,- kr

Kursbevis 10,- kr
Frakt kommer i tillegg

Bestill abonnement på Samfunn for alle

Navn _____

Adresse _____

Postnr./sted _____

Bladet kommer ut med 5 numre i 2009. Pris: kr 400,-
Klipp ut og send inn! Kan også bestilles på mail: post@nfunorge.org eller telefon: 22 39 60 50

Adressaten betaler
for sending i Norge

Distribueres av
Posten Norge

**Norsk Forbund
for Utviklingshemmede**
Svarsending 1225
0090 Oslo

Kursmaterieill

Alle kurshefter 35,- kr per hefte.

Pengene mine
kr. 75,-

Fra foreldrehjem til eget hjem

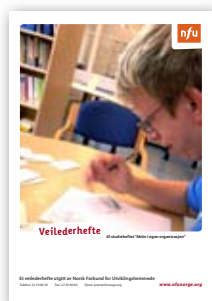
Kommunevalg

Stortingsval

NFU
– en organisasjon

Veilederhefte til studieheftet "Aktiv i egen organisasjon"

Aktiv i egen organisasjon

NFUs prinsipp-program

Vi og samfunnet

Tillitsvalgt i organisasjonen NFU

Ledsagerhefte

Veileder til kurslærer

Seksualitet og samliv

Kroppen min og følelsene mine

Bestill i dag

Bestilling _____

Navn _____

Adresse _____

Poststed _____

Eller bruk nettbutikken til NFU på www.nfunorge.org

**Norsk Forbund
for Utviklingshemmede**
Svaresending 1225
0090 Oslo

 <i>Akershus</i>	 <i>Buskerud</i>	 <i>Hedmark</i>	 <i>Møre og Romsdal</i>
Ing. H. Asmyhr AS Hvamsvingen 10 2013 SKJETTEN Tlf. 64 83 45 50 Fax. 64 83 45 55	 GJENSIDIGE Modum, Sigdal og Krødsherad Brannkasse Tlf: 32 78 32 10	 YX Vallset Trafikksenter 2330 Vallset Tlf: 62 58 70 60	Data Pro AS Ålesund www.data-pro.no *Støtter NFU lokalt*
 Hagan Åpn. tider: 9-21 (9-18) 1481 Hagan • Tlf. 67 07 70 79	BygdePosten -midt i Buskerud	 KB Elektro AS Ljøstadv 32, 2335 Stange Tlf. 916 90 440 Fax. 62 57 30 32	Økonsult AS Stranda www.okonsult.no
Sæther Elektriske A/S Nittedalsgt. 31, 2000 Lillestrøm Tlf: 63 80 40 60 Fax. 63 81 04 50	SVIDAL MAXITAXI OG TURBILSERVICE 3430 Spikkestad Tlf: 93 21 77 70	 Løten Kommune Kildeveien 1, 2340 Løten Tlf: 62 59 30 00 Fax: 62 59 30 01	Wonderland AS Øran vest, 6300 Åndalsnes Tlf. 71 22 78 00 Fax. 71 22 78 01 <i>Produksjon av senger/madrasser</i>
 <i>Aust-Agder</i>	Tronrud Engineering Røyse, Hole kommune 32 16 18 20 * Støtter NFU lokalt *	 K.A.Rasmussen Norway Strandveien 165 2326 Hamar Tlf. 62 51 27 10	Ekornes Møbler 6060 Hareid Tlf. 70 25 52 00
 Lillesand kommune Tlf: 32 26 15 00 www.lillesand.kommune.no	Eiker Rørsenter AS <i>Din Rørlegger støtter NFU</i> Ring oss: 32 27 04 70	 <i>Oslo</i>	TREMEK AS - en Vekstbedrift 6390 Vestnes • Støtter NFU arbeidet • Møt oss på: www.tremek.no
 DURAPART Bedriftsv.9, 4857 Arendal www.durapart.no	 ELOPAK www.elopak.no	 Gilde	 <i>Oppland</i>
Ellengård Arbeidssenter Serviceboks 650, 4809 Arendal Tlf: 37 00 68 88	Aasand Regnskap AS 3359 Eggedal Autorisert Regnskapsførerselskap Eggedal: Tlf. 32 71 18 50 Prestfoss: Tlf. 32 71 23 16	 <i>Rogaland</i>	 GJENSIDIGE Hadeland Brannkasse
Gromstad Auto AS Tlf: 37 40 10 00 www.gromstad-auto.no	 <i>Telemark</i>	 NAV SANDNES Arbeid/ Trygd Tlf: 815 81 000	Løgmøbler Lena 2850 Lena Tlf. 611 60 323 Fax. 611 61 723
 Maxis	Ole Reidar Karlsen AS Gravliveien 46, 3719 Skien Mob: 906 98 745 Graving/Sprenning/Transport/Plantering Aut. Entreprenør	 <i>Finnmark</i>	AS Gran ASVO 2750 Gran Tlf. 61 31 30 20
 <i>Nord-Trøndelag</i>	Magne Dale AS Fugleleiken 5A, 3742 Skien Tlf: 35 53 69 96 Fax: 35 53 87 66 Mob: 928 57 646 E-post: madaleas.no	 VARANGER KRAFT Kundeservice: 78 96 26 00 www.varanger-kraft.no	Plan og Prosjekt Arkitekter Storgt.75.Pb.3, 2601 Lillehammer Tlf: 61 05 90 00 Fax: 61 05 90 01 www.ppark.no
Byggmakker Levanger Trekanten, 7600 Levanger Tlf.74 05 60 28 Avd. Gråmyra Tlf.74 01 91 60 Avd. Verdal Tlf: 74 07 50 10	Kviteseid Mat AS ICA nær 3850 Kviteseid Tlf: 35 05 31 20 Fax: 35 05 33 90	 Alta Kraftlag a/l Markvn.46, 9509 Alta Tlf: 78 45 09 00	 ELCO GJØVIK AS ELEKTRO - TELE - DATA Tlf: 61 18 35 35

Kontakt oss!

Forbundsleder

Helene Holand
22 39 60 50 / 91 12 24 59
helene@nfunorge.org

Nestleder

Alf Anvedsen
52 71 21 27
alf.anvedsen@online.no

Steinar Sandnes

57 00 92 46
steinar.sandnes@eninvest.net

Rita Lucia Endresen

72 58 35 81 / 95 96 38 75

Gørild Skancke

72 87 26 89
gorskan@online.no

Lillian G. Rasmussen

77 68 23 59
lillian@hifm.no

Trine Lise Systad

38 03 00 14
trinelisesystad@yahoo.no

Nasjonalt

Norsk Forbund for Utviklingshemmede

Pb 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Besøksadresse:

Youngstorget 2a, 7. etasje
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
post@nfunorge.org

www.nfunorge.org

Bankgiro: 8200.01.93417

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag

c/o NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 OSLO
22 39 60 51
oslofylkeslag@nfunorge.org

NFU Akershus Fylkeslag

v/Vidar Haagensen
Riiser Larsens vei 18 D
1368 STABEKK
63 01 26 30 / 93 42 08 38
vidar.haagensen@broadpark.no

NFU Østfold Fylkeslag

v/Kirsten Viskum
Planteskoleveien 16
1850 MYSEN
68 89 21 09/41 46 19 14
eviskum@start.no

NFU Hedmark Fylkeslag

v/Gerhard Rundberget
Halfdan Lundsv. 26
2409 ELVERUM
62 41 28 37 / 93 45 47 54
karirun@online.no

NFU Oppland Fylkeslag

v/Anne-Lise Arnkværn
Bankgt 19g
2609 LILLEHAMMER
61 25 28 10
post@nfu-oppland.org

NFU Buskerud Fylkeslag

v/Roar Høidal
Gustava Kiellands vei 3
3610 KONGSBERG
92 69 89 57
roar.hidal@ebnett.no

NFU Vestfold Fylkeslag

Baglergt. 3
3111 TØNSBERG
33 04 05 95 / 92 02 89 38
nfu.vf@frisurf.no

NFU Telemark Fylkeslag

v/Arild Kvitsand
Ødegardsfeltet 37
3810 GVARV
35 95 62 37 / 99 63 60 40
arikvits@hotmail.com

NFU Aust-Agder Fylkeslag

v/Helge Løland (kontaktperson)
Møllebekken Terrasse 5
4760 BIRKELAND
37 39 75 51 / 47 63 78 33
helge.loland@gmail.com

v/Eirik Nesbu (kontaktperson)

Nordåsvegen 7 F
4760 BIRKELAND
37 27 86 80 / 90 75 28 27
eirik.nesbu@c2i.net

NFU Vest-Agder Fylkeslag

v/Jan G. Johannessen
Hannevik Terrasse 41
4613 KRISTIANSAND
38 03 00 14 / 91 79 41 76
jjohannessen@xstratanickel.no

NFU Rogaland Fylkeslag

Støperigt. 34
4014 STAVANGER
51 89 15 50
post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag

Postboks 26 Nygårdstangen
5838 BERGEN
56 14 31 58 / 99 23 00 78
post@nfuhordaland.no

NFU Sogn og Fjordane Fylkelag

v/ Gunhild Skinlo
Boks 118
6821 SANDANE
57 86 54 66 / 47 60 59 84
gunhildterese@hotmail.com

NFU Møre og Romsdal Fylkeslag

Postboks 7850 Spjelkavik
6022 ÅLESUND
70 15 10 30 / 46 91 08 40
mrfylkeslag@nfunorge.org

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag

v/Astrid Ingdal
7316 LENSVIK
92 65 77 96
gu-ingda@online.no

NFU Nord-Trøndelag Fylkeslag

v/Snorre Ness
Postboks 183
7801 NAMSOS
74 21 23 08 / 90 51 69 66
snorre.ness@hint.no

NFU Nordland Fylkeslag

Postboks 843
8001 BODØ
75 52 40 48 / 91 72 47 08
nfu-nord@online.no

NFU Troms Fylkeslag

v/Rigmor Hamnvik
Bregneveien 2
9050 STORSTEINNES
77 72 05 24 / 97 16 73 24

NFU Finnmark Fylkeslag

v/Aud-Inger Onshuus
Myrseth 27
9518 ALTA
78 44 03 66 / 41 20 67 65
inge-ons@online.no

Grønt lys

Av Jorunn Isabella Sjøthun

Det er så sjelden grønt lys
og når det kommer er det så skarpt
Det kommer helt plutselig, helt uventet
men det får vel være

Grønt lys er som friheten selv
kjør før det blir rødt
og ikke vent til neste gang
da er det kanskje for sent

